

Nr 9

Utbildningsutskottets betänkande med anledning av propositionen 1975: 1 såvitt gäller anslag under åttonde huvudtiteln till högre utbildning och forskning jämte motioner

Centrala myndigheter m. m.

1. **Universitetskanslersämbetet: Förvaltningskostnader m. fl. anslag.** Utskottet tillstyrker regeringens i propositionen 1975: 1 bilaga 10 (utbildningsdepartementet) under punkterna E 1—E 4 (s. 270—274) framlagda förslag och hemställer

1. att riksdagen till *Universitetskanslersämbetet: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 13 559 000 kr.,
2. att riksdagen till *Universitetskanslersämbetet: Utredningar m. m.* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 2 075 000 kr.,
3. att riksdagen till *Utrustningsnämnden för universitet och högskolor* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 3 417 000 kr.,
4. att riksdagen till *Nämnden för socionomutbildning* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 1 665 000 kr.

Universiteten m. m.

2. **Humanistiska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal m. fl. anslag.** Regeringen har dels under rubriken Vissa gemensamma frågor (s. 247—269) behandlat universitets- och forskningsfrågor av allmän karaktär, dels under punkterna E 5—E 26 (s. 275—318), E 46—E 49 (s. 347—354), E 59 (s. 366—367) och E 62 (s. 369—370) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att inrätta ordinarie och extra ordinarie professurer i enlighet med vad som förordats i propositionen 1975: 1 bilaga 10 under punkterna E 5, E 7, E 11, E 13, E 20, E 22 och E 47,

2. bemyndiga regeringen att ändra benämningen respektive benämningen och inriktningen av professurer i enlighet med vad som förordats i propositionen 1975: 1 bilaga 10 under punkterna E 5, E 7, E 13 och E 15,

3. bemyndiga regeringen att ändra inriktningen av professurer i enlighet med vad som förordats i propositionen 1975: 1 bilaga 10 under punkterna E 20 och E 22,

4. till Humanistiska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 70 143 000 kr. (punkten E 5),

5. till Humanistiska fakulteterna m. m.: Driftkostnader för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 20 374 000 kr. (punkten E 6),

6. till Teologiska fakulteterna: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 5 314 000 kr. (punkten E 7),

7. till Teologiska fakulteterna: Driftkostnader för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 1 355 000 kr. (punkten E 8),

8. till Juridiska fakulteterna: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 12 097 000 kr. (punkten E 9),

9. till Juridiska fakulteterna: Driftkostnader för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 2 503 000 kr. (punkten E 10),

10. till Samhällsvetenskapliga fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 90 224 000 kr. (punkten E 11),

11. till Samhällsvetenskapliga fakulteterna m. m.: Driftkostnader för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 24 367 000 kr. (punkten E 12),

12. till Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 134 140 000 kr. (punkten E 13),

13. till Medicinska fakulteterna m. m.: Driftkostnader för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 98 165 000 kr. (punkten E 14),

14. till Odontologiska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 37 345 000 kr. (punkten E 15),

15. till Odontologiska fakulteterna m. m.: Driftkostnader för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 18 237 000 kr. (punkten E 16),

16. till Odontologiska fakulteterna m. m.: Vissa tandvårdskostnader för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 29 022 000 kr. (punkten E 17),

17. till Farmaceutiska fakulteten m. m.: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 5 029 000 kr. (punkten E 18),

18. till Farmaceutiska fakulteten m. m.: Driftkostnader för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 5 054 000 kr. (punkten E 19),

19. till Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 111 001 000 kr. (punkten E 20),

20. till Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.: Driftkostnader för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 69 609 000 kr. (punkten E 21),

21. till Tekniska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 109 571 000 kr., varav 1 025 000 kr. att avräknas mot automobilskattebidraget (punkten E 22),

22. till Tekniska fakulteterna m. m.: Driftkostnader för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 67 299 000 kr. (punkten E 23),

23. till Teknisk samt viss medicinsk och matematisk-naturvetenskaplig utbildning och forskning m. m. i Göteborg och Linköping för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 133 253 000 kr., varav 825 000 kr. att avräknas mot automobilskattebidraget (punkten E 24),

24. till Grundläggande humanistisk, samhällsvetenskaplig och matematisk-naturvetenskaplig utbildning i Linköping för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 9 171 000 kr. (punkten E 25),

25. till Decentraliserad universitetsutbildning m. m. för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 5 229 000 kr. (punkten E 26),

26. till Medicinsk forskning för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 64 352 000 kr. (punkten E 46),

27. till Humanistisk forskning för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 15 000 000 kr. (punkten E 47),

28. till Samhällsforskning för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 15 739 000 kr. (punkten E 48),

29. till Naturvetenskaplig forskning för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 78 460 000 kr. (punkten E 49),

30. till Bidrag till Konung Gustaf V:s forskningsinstitut för budgetåret 1975/76 anvisa ett anslag av 983 000 kr. (punkten E 59),

31. till Bidrag till Riksföreningen mot cancer för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kr. (punkten E 62).

MOTIONER VID 1974 ÅRS RIKSDAG

1974: 741 av herr Gadd m. fl. (s) vari hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t framhåller vikten av att en professur i ämnet den fasta jordens fysik inrättas vid Uppsala universitet,

1974: 1384 av fru Lewén-Eliasson m. fl. (s) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär förslag om att inrätta en professur i konsumentekonomi,

1974: 1393 av fru Nilsson i Kristianstad m. fl. (c) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär inrättande snarast möjligt av en pro-

fessur i invärtesmedicinsk allergologi och en professur i barnallergologi samt medel för dessa professurer.

Utskottet har inhämtat följande remissyttranden:

över motionen 1974: 741 från statens geotekniska institut, universitetskanslersämbetet, Sveriges Geologiska undersökning, statens naturvetenskapliga forskningsråd och Vetenskapsakademien,

över motionen 1974: 1384 från universitetskanslersämbetet, konsumentombudsmannen, statens pris- och kartellnämnd, konsumentverket och statens råd för samhällsforskning,

över motionen 1974: 1393 från socialstyrelsen, universitetskanslersämbetet, arbetarskyddsstyrelsen, statens medicinska forskningsråd, Svenska läkaresällskapet och Riksförbundet mot Allergi.

Sammanställningar av remissyttrandena är som bilagor 1—3 fogade till detta betänkande.

MOTIONER VID 1975 ÅRS RIKSMÖTE

1975: 114 av herr Olsson i Edane m. fl. (s) vari hemställs att riksdagen begär att regeringen vidtar skyndsamma åtgärder för att häva bristen på utbildad sjukgymnastpersonal,

1975: 355 av herr Bengtsson i Göteborg (c) och fru Håvik (s) vari hemställs att riksdagen beslutar om inrättande vid Göteborgs universitet från och med budgetåret 1975/76 av en professur i klinisk virologi med docent Erik Lycke som förste innehavare,

1975: 517 av herr Bergman i Göteborg m. fl. (s, c, m, fp) vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna

1. att förslag om inrättande av ytterligare någon tjänst inom det geriatriska området bör föreläggas 1975/76 års riksmöte,

2. att därvid bör beaktas tidigare anförda skäl för en personlig professur för docenten Alvar Svanborg,

1975: 526 av herrar Hjorth (s) och Hugosson (s) vari hemställs att riksdagen, med bifall i övrigt till vad som i propositionen 1975: 1, bilaga 10, anförs beträffande inriktningen av professuren i vägbyggnad, hos regeringen hemställer om att det befintliga universitetslektoratet i vägbyggnad vid tekniska högskolan i Stockholm utbyts mot en biträdande professur i samma ämne med inriktning av forskningsområdet mot vägprojektering,

1975: 531 av fru Ludvigsson m. fl. (s) vari hemställs att riksdagen uttalar att en väsentligt större satsning på reumatologisk forskning bör

göras inom ramen för medicinska forskningsrådets prioriteringssystem för nya projekt,

1975: 537 av herr Nilsson i Kristianstad (s) vari hemställs att riksdagen begär att regeringen utreder frågan om ett ökat stöd till forskning rörande reumatiska sjukdomar,

1975: 543 av herr Regnéll m. fl. (m, c) vari hemställs att riksdagen beslutar att vid Lunds universitets juridiska fakultet inrätta en professur i ämnet socialrätt fr. o. m. budgetåret 1975/76,

1975: 545 av fröken Rogestam m. fl. (c, m, fp) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till 1975/76 års riksmöte om inrättande av en professur i genetik vid Göteborgs universitet,

1975: 549 av fru Sundberg m. fl. (m) vari hemställs att riksdagen bemyndigar regeringen att inrätta en professur i tillämpad psykologi vid Lunds universitet den 1 juli 1975,

1975: 552 av herrar Sundman (c) och Åkerfeldt (c) vari hemställs
1. att riksdagen till Farmaceutiska fakulteten m. m.: Driftkostnader anvisar ett i förhållande till regeringens förslag med 100 000 kr. förhöjt reservationsanslag om 5 154 000 kr.,

2. att riksdagen hos regeringen begär att universitetskanslersämbetet ges i uppdrag att utreda förutsättningarna för en vidgad toxikologisk utbildning inom apotekar- och läkarutbildningarna,

1975: 802 av herr Helén m. fl. (fp) vari hemställs

1. att riksdagen för budgetåret 1975/76 anvisar 8 milj. kr. till Stöd- och innovationsåtgärder för grundutbildningen inom filosofisk fakultet,

2. att riksdagen för budgetåret 1975/76 anvisar 3 milj. kr. för att garantera bredd i utbildningsutbudet vid universitetet i Umeå, högskolan i Linköping samt universitetsfilialerna,

3. att riksdagen för budgetåret 1975/76 anvisar 2 milj. kr. utöver vad regeringen föreslagit till Samhällsforskning,

4. att riksdagen för budgetåret 1975/76 anvisar 1 milj. kr. utöver vad regeringen föreslagit till Decentraliserad universitetsutbildning,

5. att riksdagen fr. o. m. budgetåret 1975/76 beslutar inrätta en professur i franska vid Göteborgs universitet inkl. 500 assistenttimmar,

6. att riksdagen fr. o. m. budgetåret 1975/76 beslutar inrätta en professur i spanska vid Lunds universitet inkl. 500 assistenttimmar,

7. att riksdagen fr. o. m. budgetåret 1975/76 beslutar inrätta 5 tjänster som forskarassistent vid samhällsvetenskaplig fakultet,

8. att riksdagen uttalar att en kraftig utbyggnad av den humanistiska forskningen bör ske under en femårsperiod i enlighet med vad som anförts i motionen,

9. att riksdagen uttalar att universitet och högskolor bör ges stor frihet att inrikta forskning och utbildning så att verksamheten får en lokal profil,

10. att riksdagen begär att regeringen uppdrar åt universitetskanslersämbetet och statens råd för samhällsforskning att lägga fram en plan för den långsiktiga utbyggnaden av den samhällsvetenskapliga forskningen,

1975: 812 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl. (c, fp) vari hemställs

1. att riksdagen beslutar att professuren i histologi vid medicinska fakulteten i Uppsala tills vidare skall hållas vakant,

2. att riksdagen hos regeringen begär att ärendet blir föremål för en ingående och allsidig utredning, i syfte att klarlägga forsknings- och utbildningsverksamheterna vid landets nuvarande anatomiska och histologiska avdelningar,

1975: 835 av fru Wigenfeldt m. fl. (c) vari hemställs att riksdagen beslutar att bemyndiga regeringen att vid universitetet i Uppsala inrätta föreslagen professur i barnkirurgi vilken skall vara förenad med tjänst som överläkare vid Akademiska sjukhusets i Uppsala barnkirurgiska klinik,

1975: 838 av fru Åsbrink m. fl. (s) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär tillsättandet av en arbetsgrupp med uppdrag att framlägga förslag till upprättandet av ett institut för gerontologisk forskning,

1975: 1341 av herr Alsén m. fl. (s) vari hemställs

A. i första hand att riksdagen beslutar

1. att den i budgetpropositionen föreslagna professuren i barnkirurgi inrättas vid något av universitetet i Uppsala och Göteborg eller vid Karolinska institutet,

2. att ledigförklarandet och tillsättningsförfarandet sker enligt universitetskanslersämbetets förslag,

3. att bemyndiga regeringen att enligt universitetskanslersämbetets förslag besluta om placering av professuren samt,

för det fall att yrkandena under A. ej skulle bifallas av riksdagen,

B. i andra hand att riksdagen beslutar

1. att inrätta förutom den i budgetpropositionen föreslagna professuren i barnkirurgi ytterligare en professur i detta ämne,

2. att bemyndiga regeringen att enligt universitetskanslersämbetets förslag besluta om placering av denna andra professur i barnkirurgi,

1975: 1348 av fru Anér m. fl. (fp, s, c, m, vpk) vari hemställs att riksdagen under anslaget Humanistiska fakulteterna m. m.: Driftkostnader anvisar 108 000 kr. utöver vad regeringen föreslagit för att stödja verksamheten inom Centrum för tvärvetenskap i Göteborg,

1975: 1349 av herrar Bengtsson i Göteborg (c) och Pettersson i Örebro (c) vari hemställs att riksdagen beslutar att tjänst som professor och biträdande professor i reumatologi inrättas i Umeå respektive Göteborg och att erforderliga medel härför anslås,

1975: 1355 av herr Danell (m) och fru af Ugglas (m) — i motionen hänvisas till vad som anförts i den till inrikesutskottet remitterade motionen 1975: 1693 — såvitt gäller hemställan att riksdagen hos regeringen uttalar vad i motionen anförts om förbättring av yrkesvägledning och arbetsmarknadsinformation på högskolor och universitet (yrkandet 2),

1975: 1360 av herr Fågelsbo (c) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär att frågan om en kapacitetsutbyggnad av sjukgymnastutbildning snarast beaktas så att behovet av sjukgymnastisk behandling kommer att motsvara ett framtida behov,

1975: 1381 av herr Jonsson i Mora m. fl. (fp) vari hemställs

1. att riksdagen begär hos regeringen att åtgärder snarast vidtas för att öka såväl specialist- som grund- och sidoutbildningen i reumatologi för läkare,

2. att riksdagen uttalar att den reumatologiska forskningen bör få ett väsentligt större utrymme inom ramen för de resurser som ställs till förfogande för medicinsk forskning,

1975: 1391 av fru Mogård (m) vari hemställs att riksdagen beslutar att anslaget till Samhällsforskning för budgetåret 1975/76 minskas med 500 000 kr.,

1975: 1406 av fröken Pehrsson m. fl. (c) såvitt gäller hemställan att riksdagen hos regeringen begär att utbildningen av logopeder snarast utökas (yrkandet 2),

1975: 1408 av fröken Pehrsson m. fl. (c) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär att förslag snarast framläggs om en utökad sjukgymnastutbildning,

1975: 1410 av herr Raneskog (c) och fröken Pehrsson (c) vari hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär att våra svåraste folksjukdomar ges högsta prioritet vid fördelning av forskningsanslag, så att trenden uppåt kan brytas,

2. att riksdagen till Bidrag till Riksföreningen mot cancer för budgetåret 1975/76 anvisar ett i förhållande till regeringens förslag med 2 milj. kr. förhöjt reservationsanslag om 5 000 000 kr.,

3. att riksdagen till Medicinsk forskning för budgetåret 1975/76 anvisar ett i förhållande till regeringens förslag med 1 milj. kr. förhöjt reservationsanslag om 65 352 000 kr., att användas för reumatologisk forskning,

1975: 1424 av herr Turesson (m) vari hemställs

1. att riksdagen hos regeringen föreslår att en adjungerad professur i "byggnadskultur och bebyggelsemiljö med undervisning i vård och restaurering" inrättas vid Stockholms universitets humanistiska fakultet samt att arkitekten fil. lic. Börje Blomé kallas till sagda professur,

2. att riksdagen hos regeringen begär utredning och förslag om dels inrättande av en professur i "byggnadskultur och bebyggelsemiljö med undervisning i vård och restaurering" med tillhörande institution samt ett universitetslektorat vid Stockholms universitets humanistiska fakultet, dels inrättande av universitetslektorat i samma ämne vid övriga universitet och de tekniska högskolorna,

1975: 1431 av herr Åsling (c) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär en utredning om forskning och utbildning i Kooperation i enlighet med vad i motionen anförts.

UTSKOTTET

Regeringen har den 28 februari i år till riksdagen överlämnat propositionen 1975: 9 om reformering av högskoleutbildningen. Propositionen, som bygger på förslag från främst 1968 års utbildningsutredning (U 68), U 68-beredningen och kompetenskommittén, är omfattande och behandlar många för den högre utbildningen väsentliga frågor. Utskottet kommer senare att avge betänkande med anledning av propositionen. I detta betänkande redovisar utskottet sina ställningstaganden till regeringens i budgetpropositionens bilaga 10 framförda förslag beträffande högre utbildning och forskning — med undantag av reservationsanslaget till Atomforskning — samt till vissa under den allmänna motionstiden under åren 1974 och 1975 framförda motionsyrkanden.

Grundutbildningen

Den grundläggande utbildningen vid de *tekniska fakulteterna* har byggts ut kraftigt sedan början av 1960-talet. Intagningskapaciteten kommer nästa budgetår att uppgå till ca 3 500 platser. Detta innebär ett trefaldigande sedan år 1960. Under perioden 1968/69—1975/76 ökar antalet nybörjarplatser med drygt 60 %. De senaste åren har samtidigt de studerandes efterfrågan på teknisk högskoleutbildning avtagit. Den minskade efterfrågan visar sig bl. a. i att antalet förstahandssökande per utbildningsplats har minskat och i att vissa utbildningsplatser inte kunnat besättas. Antalet vakanser i årskurs 1 var drygt 400 höstterminen 1974.

En stor del av förklaringen till den minskade efterfrågan på bl. a. högre teknisk utbildning ligger i de val eleverna gör i skolan. Teknisk

fakultet — liksom matematisk-naturvetenskaplig — rekryterar till helt övervägande del studerande som genomgått naturvetenskaplig eller teknisk linje i gymnasieskolan. Antalet studerande på dessa linjer har sedan slutet av 1960-talet minskat kraftigt i relation till studerandantalet på andra linjer i gymnasieskolan. Med hänsyn härtill kan, om inte rekryteringsunderlaget för högre teknisk utbildning breddas, någon förändring i tillströmningen inte förväntas inträffa under de närmaste åren.

Den påtagliga förändringen i de studerandes intresse för högre teknisk utbildning och den samtidiga expansionen av utbildningskapaciteten har ställt de tekniska fakulteterna i en ny situation. Tidigare antogs generellt studerande med mycket goda förkunskaper och studieförutsättningar. Under de senaste åren har till följd av den minskade konkurrensen de antagna kommit att utgöra en mera heterogen grupp såvitt gäller både förkunskaper och studieförutsättningar. Dessa förändringar kan, framhåller departementschefen, ha bidragit till de sämre, på några utbildningslinjer väsentligt sämre, studieresultaten.

Utbildningen vid de tekniska fakulteterna har traditionellt byggts upp kring föreläsningsserier, som i första hand varit anpassade för en relativt liten, homogen grupp studerande med goda studieförutsättningar. Erfarenheten visar att man genom att ersätta föreläsningsformen med mer aktiverande undervisningsformer, t. ex. undervisning i mindre grupper samt repetitions- och stödkurser, kan förbättra studieprestationerna och minska studieavbrotten. I sådant syfte föreslår regeringen att resurserna för utbildningen i de lägre årskurserna för civilingenjörsutbildningen nästa budgetår förstärks med 2 milj. kr. Utskottet anser insatser som kan öka studieeffektiviteten angelägna och tillstyrker den av regeringen föreslagna medelsanvisningen.

Inom de *filosofiska fakulteterna* har ett nytt studiemönster vuxit fram de senaste åren. En ökad andel av de nyinskrivna uppger vid inskrivningstillfället att de inte har för avsikt att studera för hel examen. Allt fler nyinskrivna — numera omkring 30 procent — är vidare inställda på deltidstudier, och hösten 1974 var ca 40 procent av de nyinskrivna äldre än 24 år. Som en jämförelse kan nämnas att motsvarande andel hösten 1970 var ca 25 procent.

Kraven från de nya studerandegrupperna har starkt bidragit till ett nytt kursutbud. Också de allt starkare kraven på kurser med yrkesinriktning har inspirerat till en förnyelse av utbildningsutbudet. Under läsåren 1970/71—1973/74 har tillkommit totalt över 700 nya studiekurser vid de filosofiska fakulteterna.

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) framhåller att nya studiekurser och ämnesområden många gånger inte kunnat få tillfredsställande resurser i initialskedet. De möjligheter UKÄ fått bl. a. att försöksvis inrätta nya allmänna utbildningslinjer bör enligt UKÄ kompletteras med

åtgärder som gör det möjligt att till en början stödja försöksverksamheten med särskilda resurser såväl för planering och igångsättning som för bedrivande av undervisningen. UKÄ har därför föreslagit att sammanlagt 2 milj. kr. anvisas under de filosofiska fakulteternas anslag budgetåret 1975/76 för stöd- och innovationsåtgärder. Regeringen har inte biträtt förslaget.

Enligt motionen 1975: 802 finns det starka skäl för att medel som frigörs genom minskningen av antalet tilldelningsgrundande studerande tas i anspråk för kvalitets- och effektivitetsfrämjande åtgärder. Likartade förstärkningsinsatser som de som föreslagits i fråga om de tekniska fakulteterna är motiverade även inom andra fakulteter. Med hänsyn till behovet av en fortsatt förnyelse inom grundutbildningen och förstärkta undervisningsinsatser på en rad områden föreslår motionärerna att de filosofiska fakulteterna för nästa budgetår ges ett särskilt anslag för stöd och innovationsåtgärder på 8 milj. kr. I motionen påpekas att detta belopp ungefär motsvarar två procent av det samlade anslaget till lärarlöner och driftkostnader för dessa fakulteter.

Utskottet har med hänsyn till budgetläget funnit sig böra avstyrka bifall till yrkandet 1 i motionen 1975: 802.

Regeringen föreslår att ett oförändrat belopp av 2 milj. kr. anvisas för särskilda insatser i syfte att garantera utbildningsutbud av rimlig bredd vid universitetet i Umeå, högskolan i Linköping samt universitetsfilialerna. I motionen 1975: 802 anförs att regeringens förslag i realiteten innebär minskade insatser för att upprätthålla ett tillfredsställande utbildningsutbud på de aktuella orterna. I motionen föreslås att riksdagen anvisar 3 milj. kr. i enlighet med ett av UKÄ framfört förslag.

Vad beträffar nästa budgetår anser utskottet att medelsanvisningen för ifrågavarande särskilda insatser i enlighet med regeringens förslag bör kunna begränsas till 2 milj. kr. Utskottet tillstyrker alltså att detta belopp anvisas under de av regeringen föreslagna anslagen och avstyrker motionen 1975: 802 yrkandet 2.

Enligt riksdagens beslut förra året (prop. 1974: 1 bil. 10 s. 243, UbU 1974: 13, rskr 1974: 121) skall tolkutbildning anordnas vid filosofisk fakultet. Frågan om utbildningens närmare organisation utreds inom UKÄ, som enligt budgetpropositionen räknar med att tolkutbildningen skall kunna starta vårterminen 1976.

I propositionen 1971: 52 angående utbildning av bibliotekspersonal redovisades ett förslag om utbildning i informatik (UbU 1971: 19, rskr 1971: 189). I propositionen förutskickades att UKÄ skulle få i uppdrag att närmare överväga och lägga fram förslag om utbildningsfrågorna på området. UKÄ har i skrivelse i mars 1974 redovisat utredningsuppdraget och föreslagit att utbildningen skall bedrivas inom ramen för grundläggande utbildning i informationsbehandling vid filosofisk fakultet. En-

ligt departementschefens mening bör utbildningen i informatik komma till stånd i huvudsak i enlighet med UKÄ:s förslag. Utskottet har inte funnit anledning till erinran. Det ankommer på regeringen att besluta om utbildningen.

Under anslagsrubriken Decentraliserad universitetsutbildning har innevarande budgetår anvisats 5 229 000 kr. Den decentraliserade universitetsutbildningen omfattar dels kursverksamhet på 20-poängsnivån och på 40-poängsnivån, dels s. k. systematiserad decentraliserad universitetsutbildning, dels grundkurser anordnade av Hermods.

För nästa budgetår har UKÄ räknat med decentraliserad kursverksamhet på 20-poängsnivån i samma omfattning som innevarande budgetår och på 40-poängsnivån i något större omfattning samt med en utbyggnad av försöksverksamheten med kombinationsutbildning utanför universitetsorterna. I fråga om den systematiserade decentraliserade undervisningen i Luleå, Sundsvall och Östersund har föreslagits viss ökning. UKÄ har för budgetåret 1975/76 beräknat de sammanlagda kostnaderna för decentraliserad universitetsutbildning till ca 6,3 milj. kr. Med hänsyn till den reservation som beräknats föreligga vid slutet av innevarande budgetår har föreslagits att för budgetåret 1975/76 anvisas 5 629 000 kr.

I budgetpropositionen föreslås att anslaget förs upp med oförändrat belopp. Samtidigt anmäls att 2 milj. kr. av reservationen skall överföras till budgetutjämningsfonden.

Överföringen till budgetutjämningsfonden skulle enligt motionen 1975: 802 innebära en nedskärning av verksamheten med decentraliserad universitetsutbildning. Åtgärden skulle enligt motionärernas uppfattning motverka strävandena att erbjuda flera personer bättre utbildningsmöjligheter på eller i närheten av bostadsorten. Motionärerna föreslår därför att riksdagen skall anvisa 1 milj. kr. utöver vad regeringen föreslagit för nästa budgetår.

Utskottet har inhämtat att reservationen under anslaget nu preliminärt kan beräknas uppgå till ca 3,3 milj. kr. vid utgången av budgetåret 1974/75. Utskottet finner att det av regeringen föreslagna anslagsbeloppet tillsammans med kvarvarande reservation på 1,3 milj. kr. — efter överföringen till budgetutjämningsfonden av 2 milj. kr. — i huvudsak bör täcka de kostnader för decentraliserad universitetsutbildning som UKÄ räknat med i sina anslagsäskanden. Motionen 1975: 802 yrkandet 4 bör därför avslås av riksdagen och medel anvisas i enlighet med regeringens förslag.

I fråga om de *medicinska fakulteterna* vill utskottet erinra om att det pågår försöksverksamhet med ändrad studieordning under de tre första åren av läkarutbildningen. Genom beslut den 22 november 1974

har UKÄ fått i uppdrag att utreda förutsättningarna för en försöksverksamhet som omfattar även det fjärde året i läkarutbildningen och som syftar till en närmare anknytning av utbildningen till den öppna vården. Utredningsarbetet skall bedrivas skyndsamt.

Snara åtgärder för att öka såväl grund- som specialist- och sidoutbildning i reumatologi för läkare begärs i motionen 1975: 1381. Med hänvisning till det stora antalet personer med reumatiska sjukdomar och till socialstyrelsens råd och anvisningar för planeringen av reumatologisk vård föreslår motionärerna att åtgärder vidtas så att en reumatologisk undervisningsklinik inrättas vid Akademiska sjukhuset i Uppsala och undervisningsenheter anordnas i Göteborg och Linköping.

Självständiga reumatologiska kliniker med undervisningsuppgifter finns i Stockholm, Lund och Umeå. I Stockholm (karolinska institutet) respektive Lund finns en tjänst som biträdande professor. I Göteborg och Linköping sker undervisningen i reumatologi inom medicinska kliniker.

I grundutbildningen av läkare ingår reumatologin som ett kortare avsnitt inom ämnet medicin, varierande mellan någon dag och ett par veckor beroende på utbildningsort. Efter avslutad grundutbildning och vidareutbildning genom allmäntjänstgöring på 21 månader erhåller läkaren legitimation och kan fortsätta sin vidareutbildning till specialistkompetens inom ca 40 olika specialiteter eller till allmänläkarkompetens. Reumatologin är sedan år 1969 en av specialiteterna, och utbildningen består av två års tjänstgöring inom reumatologi, två års tjänstgöring inom allmän internmedicin, varav högst ett halvt år får bytas ut mot tjänstgöring inom långvårdsmedicin, samt sidutbildning på ett halvt år inom antingen ortopedisk kirurgi eller medicinsk rehabilitering. Inom specialiteten invärtes sjukdomar (eller allmän internmedicin) kan ett år av vidareutbildningen bytas ut mot något av de övriga nio ämnena inom den invärtesmedicinska ämnesgruppen, varibland reumatologin är ett. Inom några av de övriga specialiteterna kan sidutbildningen ske inom ett av ämnena inom den invärtesmedicinska ämnesgruppen, således även i reumatologi. Slutligen kan den som vidareutbildar sig till allmänläkarkompetens välja valfri specialitet, alltså även reumatologi, under högst nio månader av den tre och ett halvt år långa utbildningen.

Vid 1972 års riksdag uttalade utskottet att det är betydelsefullt att de av socialstyrelsen uppställda målen för den reumatologiska vården uppnås. Ett motionsyrkande om inrättande av reumatologiska undervisningskliniker vid undervisningssjukhusen biträdades emellertid inte. Det reumatologiska området kunde enligt utskottets mening inte behandlas fristående. Vid planeringen måste beaktas konsekvenserna för andra specialiteter. Utskottet hänvisade även till att UKÄ, som berretts tillfälle att yttra sig över motionen, hade anfört att behovet av en förstärkning

av insatser på utbildningssidan successivt torde kunna tillgodoses genom initiativ och dispositioner inom ramen av de resurser som står till förfogande (UbU 1972: 32).

Med motsvarande hänvisningar avstyrkte socialutskottet följande år motionsyrkanden om åtgärder för en ökad specialist- och sidoutbildning i reumatologi (SoU 1973: 11, SoU 1974: 11).

Utskottet vill betona betydelsen av att de reumatologiska sjukdomarna uppmärksammas inom såväl utbildning som forskning. Utskottet är dock inte berett förorda någon ökning av reumatologins utrymme inom grundutbildningen av läkare utan att konsekvenserna för andra ämnen kan överblickas. Vad gäller vidareutbildning till specialistkompetens förutsätter utskottet att socialstyrelsen — som har att medge sjukvårdshuvudmännen att inrätta s. k. blockförordnanden för fortsatt vidareutbildning — vid avvägningen mellan de skilda specialiteterna uppmärksammar framtida behov av reumatologer. Utskottet vill även peka på betydelsen av att reumatologi kan väljas som sidoutbildning inom vissa andra specialiteter och som utbytesämne inom allmänläkarutbildningen.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionen 1975: 1381 yrkandet 1.

Skyndsamma åtgärder bör enligt motionerna 1975: 114, 1975: 1360 och 1975: 1408 vidtas för att öka utbildningen av sjukgymnastpersonal.

På Kungl. Maj:ts uppdrag utreder skolöverstyrelsen förutsättningarna för att öka intagningen till sjukgymnastutbildningen. Överstyrelsen skall därvid samråda med UKÄ. Utskottet har inhämtat att sjukgymnastutbildning startats i januari 1975 i Örebro och att utbildning planeras bli anordnad i Uppsala fr. o. m. januari 1976. Av långtidsbedömningen i UKÄ:s anslagsframställning framgår att frågan om sjukgymnastutbildningens kapacitet i Lund och Stockholm kommer att aktualiseras vid behandling av förslagen från 1968 års utbildningsutredning (U 68) rörande vissa kortare vårdutbildningar (SOU 1973: 58). I U 68:s betänkande tas även upp frågan om utbildning av viss hjälppersonal. U 68:s förslag bereds för närvarande inom utbildningsdepartementet. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna 1975: 114, 1975: 1360 och 1975: 1408.

En utökad utbildning av logopedier begärs i motionen 1975: 1406.

Logopedutbildning omfattar studiekurser om 40 poäng i fonetik och 20 poäng i psykologi vid filosofisk fakultet samt 60 poäng logopedi vid medicinsk fakultet. Till logopedutbildning antas enligt gällande bestämmelser det antal studerande som UKÄ bestämmer. Genom beslut den 18 november 1974 har UKÄ fastställt antagningskapaciteten för den logopedutbildning som påbörjas vid universitetet i Stockholm vårterminen 1975 till 24 studerande under förutsättning att erforderliga medel ställs till förfogande för genomförande av studiekurser inom ämnesområdet

logopedi läsåret 1976/77 med detta studerandeantal. Detta innebär att utbildningskapaciteten i Stockholm ökas från 16 till 24 platser. Enligt vad utskottet erfarit föreligger planer på att utöka utbildningskapaciteten i Lund/Malmö. Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionen 1975: 1406 yrkandet 2.

Vid de läroanstalter som har *odontologisk fakultet* bedrivs tandvårdande verksamhet som ett led i utbildningen och forskningen. Denna är organiserad enligt två principiellt skilda modeller. Vid universitetet i Lund och vid karolinska institutet, enheten vid Holländargatan, meddelas tandvård dels vid kandidatkliniker inom ramen för de odontologiska institutionerna, dels vid lärarkliniker. Lärarna är inte heltidsanställda utan har en till vissa timmar fastställd tjänstgöringsskyldighet. Vid universitetet i Göteborg och Umeå, där den andra modellen tillämpas, hålls den kliniska verksamheten samman inom en organisatorisk enhet, tandsjukvårdscentralen. Konstruktionen av lärartjänsterna har utformats med hänsyn till uppläggningsen av den kliniska verksamheten. Samtliga lärare/tandläkare har heltidstjänster, vilka är förenade med tjänster som övertandläkare eller biträdande övertandläkare vid tandsjukvårdscentralen. Sistnämnda modell avses bli tillämpad även vid den enhet för odontologisk utbildning och forskning som är under uppbyggnad i anslutning till Huddinge sjukhus.

UKÄ har föreslagit att organisationen av den kliniska verksamhet som bedrivs i anslutning till odontologisk utbildning och forskning vid universitetet i Lund ändras. Förslaget innebär att en organisation liknande den som nu finns vid universitetet i Göteborg och Umeå skall införas även vid universitetet i Lund. Socialstyrelsen har haft vissa erinringar mot förslaget. Departementschefen anser att en omorganisation i enlighet med UKÄ:s förslag bör komma till stånd under förutsättning att utbildningens kvalitet bibehålls på en oförändrad nivå. En ändrad organisation får inte heller innebära en reducering av den tandvård som enligt avtal med Malmö kommun åvilar universitetet. Vidare förutsätter departementschefen att omorganisationen inte kommer att föranleda krav på ökad medelsanvisning.

Utskottet har inte funnit anledning till någon erinran mot vad departementschefen anför.

Såvitt gäller *farmaceutiska fakulteten* har regeringen inte räknat med andra förändringar under avlöningsanslaget än sådana av automatisk natur.

I motionen 1975: 552 begärs att medel skall anvisas under budgetåret 1975/76 till dels en försöksutbildning i toxikologi, dels en vidareutbildning av receptarier till apotekare. Vidare önskas en utredning av förutsättningarna för en vidgad toxikologisk utbildning inom apo-

tekar- och läkarutbildningen. Behovet av ifrågavarande medelsanvisning på 100 000 kr. har prövats av regeringen. Utskottet är inte berett att förorda ett annat ställningstagande från riksdagens sida och avstyrker därför motionen 1975: 552 yrkandet 1.

Vad gäller yrkandet 2 i motionen erinras om att till UKÄ finns knutet ett utbildningsråd för farmaceutisk utbildning enligt bestämmelserna i 10 § instruktionen (1965: 740) för UKÄ. Behovet att utreda förutsättningarna för en vidgad toxikologisk utbildning inom apoteks- och läkarutbildningarna ankommer det på nämnda utbildningsråd eller UKÄ att bedöma. UKÄ kan efter utredning i vanlig ordning komma med förslag i ärendet till regeringen. Med hänvisning till detta avstyrker utskottet motionen 1975: 552 yrkandet 2.

UKÄ har förordat vissa förändringar i bestämmelserna om *särskilt stöd till handikappade* studerande avseende grundläggande utbildning och forskarutbildning inom samtliga fakultetsområden. I överensstämmelse med UKÄ:s förslag har departementschefen under anslagen till lärarpersonal vid de filosofiska fakulteterna beräknat sammanlagt ytterligare 50 000 kr. för detta ändamål. För de fall de schablonmässigt beräknade medlen inte medger assistans i undervisningen i erforderlig omfattning bör behovet av ytterligare medel tillgodoses inom ramen för medel som står till förfogande för extra utgifter.

I detta sammanhang vill utskottet redovisa sitt ställningstagande till yrkandet 2 i motionen 1975: 1355. Med hänvisning till vad som anförts i den till inrikesutskottet remitterade motionen 1975: 1693 har i motionen 1975: 1355 yrkats att riksdagen skall göra uttalande beträffande förbättring av *yrkesvägledning och arbetsmarknadsinformation* på universitet och högskolor.

UKÄ lägger enligt vad utskottet erfarit i vår fram förslag till ett utbildningsprogram för studievägledarna inom högskolesektorn som syftar till att göra dem mer lämpade att förmedla yrkeslivsinformation till de studerande. Samtidigt har UKÄ i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen utrett frågan vilka yrkesvägledande uppgifter som kan fullgöras av universiteten och vilken arbetsfördelning som bör gälla mellan förvaltningar och institutioner. Även i propositionen 1975: 9 om reformering av högskoleutbildningen berörs frågor om studie- och yrkesvägledningsverksamheten. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionen 1975: 1355 yrkandet 2.

Forskarutbildningen

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallades i maj 1974 sju sakkunniga med uppgift att se över vissa frågor rörande forskarutbildningen. I direktiven till de sakkunniga, vilka antagit namnet forskar-

utbildningsutredningen (FUN, U 1974: 06) anges fem huvudfrågor, som utredningen skall behandla. Mot bakgrund bl. a. av den mycket starka tillströmningen till forskarutbildningen sedan slutet av 1960-talet skall utredningen utarbeta ett system för och lägga fram förslag till dimensionering av forskarutbildningen. Utredningen skall vidare studera behörighets- och urvalsfrågor i syfte att åstadkomma en mer differentierad rekrytering till forskarutbildningen. Möjligheterna att differentiera utbildningen efter grundexamen med hänsyn till skilda utbildningsmål skall undersökas liksom studiefinansieringen vid utbildning på denna nivå. FUN skall slutligen ta upp frågan om utformningen av forskarkarriären.

I sin anslagsframställning för nästa budgetår pekar UKÄ på att forskarkarriären inom en fakultet normalt kräver ett större antal tjänster än som svarar mot forskarutbildningens behov. En tillräcklig bas för *forskarrekryteringen*, som kan säkra forskningens fortsatta utveckling, måste enligt UKÄ skapas. Genom de yngre forskare som innehar tjänster som docent eller forskarassistent initieras en stor del av nyinriktningen inom vetenskaperna. UKÄ för fram förslag om sammanlagt åtta nya docent- och 34 nya forskarassistenttjänster. I budgetpropositionen har medel beräknats för ytterligare nio tjänster som forskarassistent, varav åtta vid humanistisk fakultet och en vid teknisk fakultet.

I fråga om den samhällsvetenskapliga forskningen har i motionen 1975: 802 förts fram förslag om en plan för den långsiktiga utbyggnaden av denna och om ytterligare medel till statens råd för samhällsforskning. Dessa förslag behandlar utskottet i det följande. Vill man få till stånd en självständig samhällsvetenskaplig grundforskning måste universitetet tillföras resurser, främst i form av tjänster för forskning och forskarutbildning, anser motionärerna och yrkar att riksdagen — utöver regeringens förslag — skall anvisa medel till fem nya tjänster som forskarassistent vid samhällsvetenskaplig fakultet.

Utskottet anser att det saknas anledning för riksdagen att frångå den prioritering i fråga om forskarassistenttjänster som regeringen gjort. Utskottet tillstyrker alltså förslaget om medel till åtta nya tjänster vid humanistisk fakultet och en vid teknisk fakultet och avstyrker motionen 1975: 802 yrkandet 7.

I budgetpropositionen anmäler departementschefen att han har för avsikt att i annat sammanhang föreslå regeringen att av UKÄ föreslagen försöksverksamhet med yrkesinriktad *specialistutbildning vid teknisk fakultet* skall få anordnas inom ramen för resurser som eljest skulle ha använts för forskarutbildning. Försöksverksamheten avser en tvåårig heltidsutbildning, för vilken normalt skall krävas samma förkunskaper som för forskarutbildning vid teknisk fakultet men med tillägg

av minst tre års yrkesverksamhet. Utskottet, som noterat att utbildningen inte är tänkt att vara en etapp på vägen mot doktorsexamen, delar departementschefens uppfattning att försöksverksamheten bör genomföras i samråd med FUN.

Forskningsorganisationen vid universitet och högskolor

I *budgetpropositionen* har beräknats medel till ett antal *nya professorer*, vilka avses bli inrättade med stöd av bemyndiganden som riksdagen tidigare lämnat. Utskottet tillstyrker ifrågavarande förslag och har inte heller funnit anledning till erinran mot vad som i propositionen anförts i fråga om nya tjänster som biträdande professor.

Utskottet föreslår att riksdagen nu bemyndigar regeringen att vid i budgetpropositionen angivna tidpunkter inrätta följande i denna föreslagna professorer, nämligen vid universitetet i Uppsala en professor i etnologi, särskilt utomeuropeisk, och en professor i fysiologi, vid universitetet i Lund en professor i religionssociologi — med undervisningsskyldighet även vid universitetet i Uppsala — vid universitetet i Göteborg en professor i ekonomisk historia och en professor i informationsbehandling, särskilt administrativ databehandling — professuren skall vara gemensam för universitetet och Chalmers tekniska högskola samt med undervisningsskyldighet även vid universitetet i Lund — vid universitetet i Stockholm en professor i mikrobiologi, vid universitetet i Umeå en professor i konstvetenskap, vid karolinska institutet en professor i medicinsk näringslära, vid tekniska högskolan i Stockholm en professor i metallernas gjutning och en professor i teknisk akustik samt vid tekniska högskolan i Luleå en professor i arbetslivets socialpsykologi.

Därutöver har regeringen fört fram förslag om en professor i barnkirurgi vid karolinska institutet. Med anledning av förslaget har väckts motionerna 1975: 835 och 1975: 1341.

I sin anslagsframställning för budgetåret 1975/76 föreslog UKÄ att en professor i barnkirurgi skulle inrättas i samband med att innehavaren av den personliga tjänsten som biträdande professor i pediatrik urologi vid karolinska institutet (KI), N.-O. Ericsson, avgår med pension. Sedan flera preciserades förslaget i skrivelse den 30 september 1974, i vilken UKÄ anför bl. a. följande. "Inom UKÄ har frågan om placeringen av tjänsten behandlats i fakultetsberedningen för medicin, odontologi och farmaci. Goda förutsättningar föreligger enligt beredningens mening i Uppsala, Göteborg och Stockholm att placera en professor i barnkirurgi och att förena denna med tjänst som överläkare vid barnkirurgisk klinik. Placeringen vid läroanstalt bör dock enligt beredningens uppfattning bli beroende av vem som utnämns till professor i ämnet. De medicinska fakulteterna i Uppsala, Göteborg och Stockholm bör gemensamt ledig-

förklara tjänsten och utse sakkunniga. Fakulteten vid karolinska institutet bör därefter avge förslag till innehavare av tjänsten. Fakulteterna i Uppsala och Göteborg bör beredas tillfälle att avge yttrande över institutets förslag. Utnämns någon av klinikcheferna i Uppsala och Göteborg placeras tjänsten vid motsvarande läroanstalt. Utnämns annan på tjänsten placeras den vid karolinska institutet. Förslaget förutsätter att Kungl. Maj:t utverkar bemyndigande av riksdagen att besluta om placeringen av professuren.”

UKÄ har i skrivelsen biträtt fakultetsberedningens förslag och sålunda föreslagit att placering vid läroanstalt av tjänsten skall bli beroende av vem som utnämns till professor. Regeringen föreslår emellertid att professuren placeras vid karolinska institutet och förenas med tjänst som överläkare vid karolinska sjukhuset.

I motionen 1975: 1341 hemställs i första hand att riksdagen beslutar i enlighet med vad UKÄ föreslagit och att riksdagen om detta yrkande inte bifalles beslutar bemyndiga regeringen att inrätta ytterligare en professur i barnkirurgi med placering av tjänsten vid läroanstalt som skall vara beroende av vem som utnämns till professor. I motionen 1975: 835 yrkas att den i budgetpropositionen föreslagna professuren skall inrättas vid universitetet i Uppsala och förenas med tjänst som överläkare vid Akademiska sjukhuset.

Utbildningsutskottet framhöll redan år 1971 i betänkandet 1971: 3 (s. 19) angelägenheten av en förstärkning av forsknings- och utbildningsresurserna i barnkirurgi.

Vad därefter gäller frågan vid vilken läroanstalt den nya professuren bör vara placerad har utskottet förståelse för de synpunkter på frågan om riksprofessorer som framförts i ärendet och vill hävda att vad socialstyrelsen i sitt remissyttrande sammanfattande kallar formella problem inte bör få vara avgörande för vilket beslut som fattas. Å andra sidan har utskottet vid sin prövning funnit att det inte nu föreligger tillräckliga skäl för att ändra de principer som sedan länge tillämpats såvitt gäller riksdagens handläggning av frågor om nya professorer. Med hänsyn härtill och då utskottet funnit regeringens förslag att professuren skall inrättas vid karolinska institutet väl underbyggt tillstyrker utskottet att regeringen erhåller begärt bemyndigande. Utskottet är inte berett att nu förorda att ytterligare en professur i barnkirurgi skall inrättas. Utskottet avstyrker sålunda motionerna 1975: 835 och 1975: 1341.

I fråga om de *medicinska fakulteterna* har i övrigt framförts *motionsyrkanden beträffande nya professorer* i invärtesmedicinsk allergologi och barnallergologi, motionen 1974: 1393, i klinisk virologi, motionen 1975: 355, i geriatrik, motionen 1975: 517 och i reumatologi, motionen 1975: 1349. I motionen 1975: 838 yrkas att riksdagen hos regeringen skall begära att en arbetsgrupp tillsätts med uppdrag att framlägga förslag om upprättande av ett institut för gerontologisk forskning.

I sin anslagsframställning för budgetåret 1974/75 lämnade UKÄ redogörelse för hittillsvarande erfarenheter av utbildning och forskningsverksamhet inom de geriatriska och gerontologiska områdena. UKÄ har dock — i avvaktan på resultatet av det utredningsarbete och den långsiktiga planering för prövning enligt 69 § universitetsstadgan (1964: 461) som pågår inom fakultetsberedningen för medicin, odontologi och farmaci — inte lagt fram förslag om inrättande av ytterligare någon tjänst inom det geriatriska området. Fakultetsberedningen är emellertid inställd på att det nämnda utredningsarbetet skall hinna avslutas i sådan tid att resultatet därav kan beaktas i förslaget till anslagsframställningar för budgetåret 1976/77. Enligt vad departementschefen anför kommer härvid geriatriken att prioriteras högt av UKÄ. I UKÄ:s petitaanvisningar till läroanstalterna för nämnda budgetår anges också geriatriken som ett bland de särskilt angelägna områdena.

Med hänsyn till att förslag kan väntas till 1975/76 års riksmöte och med erinran om att riksdagen årligen sedan 1971 strukit under önskvärdheten av ökade forskningsresurser inom såväl det geriatriska som det gerontologiska ämnesområdet avstyrker utskottet motionen 1975: 517 och motionen 1975: 838. Med anledning av yrkandet 2 i den förstnämnda motionen vill utskottet erinra om att riksdagen anslutit sig till utskottets i betänkandet 1973: 8 redovisade uppfattning att riksdagen inte utan synnerligen starka skäl bör fatta beslut om inrättande av personliga forskartjänster eller tjänster, för vilka viss första innehavare föreslagits, utan att underlag finns i form av förslag från vederbörande forskningsplanerande myndigheter. I anslutning till behandlingen av nyssnämnda motion 1975: 838 vill utskottet påpeka att utskottet delar UKÄ:s uppfattning att statsmakterna självklart bör fullfölja redan gjorda åtaganden i fråga om inrättade forskningsinstitut, men att frågan om inrättande av nya fristående forskningsinstitut bör prövas i ett helhetsperspektiv som innefattar en omsorgsfull granskning av alla tänkbara alternativ att tillgodose forskningsbehov inom aktuella sektorer.

I de av utskottet inhämtade remissyttrandena över yrkandet i motionen 1974: 1393 — sammanställning av remissyttrandena återfinns i bilaga 3 till detta betänkande — redovisas ett antal olika uppfattningar i fråga om hur forskningsbehovet inom allergologins område bäst tillgodoses. Med hänvisning härtill och till att det inom medicinska fakultetsberedningen pågår arbete med en långtidsplan för nya högre forskartjänster avstyrker utskottet motionen 1974: 1393. Av sistnämnda skäl avstyrker utskottet också yrkandena i motionerna 1975: 355 och 1975: 1349. Beträffande förslaget i motionen 1975: 355 om en professur i klinisk virologi vill utskottet — med erinran om vad som nyss anförts beträffande första innehavare — framhålla att universitetet i Göteborg prioriterar denna professur högt. Utskottet, som ansluter sig till upp-

fattningen att det är viktigt att en professur i klinisk virologi inrättas vid universitetet i Göteborg, anser sig dock inte nu böra föreslå att regeringen får bemyndigande att inrätta en sådan professur.

I sin anslagsframställning för nästa budgetår har UKÄ föreslagit en utbyggnad inom de *matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna* av två områden som inte tidigare finns representerade vid berörda läroanstalter, nämligen mikrobiologi vid universitetet i Stockholm och genetik vid universitetet i Göteborg. Utskottet har nyss tillstyrkt att professuren i mikrobiologi inrättas. I motionen 1975: 545 föreslås att riksdagen skall begära att regeringen lägger fram förslag till 1975/76 års riksmöte om en professur i genetik. Matematisk-naturvetenskapliga fakulteten i Göteborg är den enda i landet som numera saknar en forskningsorganisation i genetik. Den föreslagna genetikprofessuren är alltså angelägen.

Såväl år 1970 som åren 1971 och 1972 hade riksdagen att ta ställning till förslag om professur i fasta jordens fysik vid universitetet i Uppsala (UbU 1971: 3, rskr 1971: 84, UbU 1972: 9, rskr 1972: 129). Vid 1974 års riksdag väcktes ånyo motion beträffande inrättande av en dylik professur, motionen 1974: 741, i vilken mot bakgrund av den ändrade situationen vad beträffar energiförsörjningen uttalas att vi i Sverige inte kan avstå från att kartlägga och projektera de resurser som finns inom landets gränser. Inom ämnet fasta jordens fysik studeras och vidareutvecklas praktiskt metoder för prospektering av naturtillgångar. Dess forskningsresultat är enligt motionärernas mening en förutsättning för att vi effektivt skall kunna kartlägga de resurser som finns när det gäller malmtillgångar, naturgas och olja.

Utskottet anser såväl professuren i genetik som professuren i fasta jordens fysik angelägen och föreslår att riksdagen uttalar vikten av att professurerna inrättas.

Utskottet kommer i det följande att tillstyrka att regeringen får begärt bemyndigande att ändra inriktningen av vissa professurer, bl. a. professurer vid *teknisk fakultet*. Tekniska högskolan i Stockholm (KTH) och Chalmers tekniska högskola (CTH) har båda en professur i vägbyggnad. I budgetpropositionen föreslås att forskningsområdet för den förstnämnda skall inriktas mot väg- och trafikledsanläggning. Avsikten är att professuren vid Chalmers tekniska högskola skall inriktas mot vägprojektering.

Enligt motionen 1975: 526 bör ett universitetslektorat i vägbyggnad vid KTH omvandlas till tjänst som biträdande professor i samma ämne med inriktning av forskningsområdet mot vägprojektering. Utskottet anser starka skäl tala för den eftersträlvade profileringen av forskningsverksamheten i Stockholm och Göteborg och avstyrker därför motionsyrkandet.

I sina överväganden beträffande områden för vidgade forskningsinsatser ger UKÄ hög prioritet åt det humanistiska området och lägger fram förslag om en förstärkning av den fasta tjänsteorganisationen vid de *humanistiska fakulteterna* enligt en femårsplan. UKÄ hänvisar i sammanhanget dels till den av statens humanistiska forskningsråd utförda utredningen om den humanistiska och teologiska forskningen i Sverige, dels till en programskrift, "Humaniora, samhället och framtiden", som presenterats av fakultetsberedningen för humaniora och teologi. Fakultetsberedningen har sammanfattningsvis angett följande skäl för att större vikt än hittills bör läggas vid utbyggnaden på de humanistiska forskningsområdena.

För det första kan humaniora bidra till att precisera personlighetsideal och föreställningar om vad ett rikare mänskligt liv innebär. Genom sin inriktning på att levandegöra konst, litteratur, historia m. m. samt att utveckla kommunikationsmöjligheterna, dvs. språket, kan humaniora också bidra till att realisera dessa mål.

För det andra har de humanistiska områdena relevans för andra vetenskaper och kan stå för värdefulla inslag i tvärvetenskaplig utbildning och forskning. Ett uppenbart exempel är metodämnena — praktisk och teoretisk filosofi, vetenskapsteori, lingvistik — som ingår i forskarutbildningen vid flera fakulteter. Det gäller även de historiska, estetiska och kulturvetenskapliga områdena, vilka inom de nya specialiteter som växer fram förenar ett traditionellt humanistiskt betraktelsesätt med metoder och stoff från andra fakultetsområden. Utbytet är i regel ömsesidigt eftersom tillskottet från den humanistiska sidan ofta bidrar till helhetssynen på andra områdens problem.

För det tredje har de humanistiska institutionerna även på ett annat fält en uppenbar servicefunktion gentemot kringliggande vetenskapsområden och samhället i övrigt. Det gäller bl. a. språken. Språkinstitutionerna erbjuder av hävd områdesstudier, vilka förutom språket självt omfattar språkområdets samhällsliv, historia, litteratur m. m.

Enligt föredragande statsrådet är många av de av humanistiska forskningsrådet och UKÄ förordade riktlinjerna för en nyorientering av forskningen inom de humanistiska och religionsvetenskapliga områdena betydelsefulla. För att tillgodose forskningsbehoven förordas i propositionen i första hand en förstärkning av humanistiska forskningsrådets resurser och en utbyggnad av universitetsorganisationens rörliga resurser för humanistisk forskning. Det framhålls att en förstärkning av den fasta tjänsteorganisationen inom de humanistiska ämnesområdena vid universiteten självfallet också bör komma till stånd, men att denna bör få en inriktning som mer än den av UKÄ framlagda planen återspeglar vissa i propositionen angivna forskningsbehov.

En kraftig utbyggnad av den humanistiska forskningens resurser föreslås i motionen 1975: 802 för den närmaste femårsperioden. Redan

den 1 juli 1975 bör enligt motionärernas mening inrättas en professur i franska vid Göteborgs universitet och en professur i spanska vid Lunds universitet.

Statsmakterna fattade våren 1974 beslut om riktlinjer för den statliga kulturpolitiken (prop. 1974: 28, KrU 1974: 15, rskr 1974: 248). Riktlinjerna syftar till att skapa en välfärd som utgår från ett vidare begrepp än tidigare och som syftar till att vidga människornas handlingsfrihet och utvecklingsmöjligheter. Som framgått av fakultetsberedningens redovisning kan humaniora bidra till att realisera målen om ett rikare mänskligt liv. Betraktar man spridning av utbildning i sådana ämnen till fler människor i samhället som en väsentlig del av välfärden, blir utbyggnaden av de humanistiska vetenskaperna nödvändig som ett medel att nå detta mål. Detta synsätt är enligt utskottet i och för sig relevant för ämnen också inom andra fakultetsområden. Kravet får emellertid särskild tyngd mot bakgrund av UKÄ:s konstaterande att det under de gångna åren varit nödvändigt att i reformarbetet prioritera andra forskningsområden än de humanistiska och att tidpunkten därför nu är inne att ta ett samlat grepp för att få till stånd en satsning på vetenskaper inom bl. a. humanistisk fakultet.

Utskottet, som har uppfattningen att UKÄ aktualiserat en väsentlig fråga och att de humanistiska fakulteterna bör förstärkas i form av bl. a. fasta tjänster, vill inte nu ta ställning för eller emot den av UKÄ förordade femårsplanen för en utbyggnad av de humanistiska fakulteterna med fasta tjänster. Det är nödvändigt att se nämnda utbyggnad i förhållande till antalet fasta tjänster vid andra fakulteter och de behov som avses bli redovisade i utbyggnadsplaner för dessa fakulteter. Det kan för övrigt inte uteslutas att en sådan jämförelse kan komma att visa att det är rimligt att prioritera de humanistiska vetenskaperna i högre grad än vad UKÄ nu gjort. En annan fråga, som har principiellt intresse även för andra fakulteter och som bör belysas, är om tjänsternas inriktning skall avse större och mer allmänna delar av ett ämnesområde eller en specialitet inom detsamma. Utskottet vill emellertid göra det uttalandet att en förstärkning av forskningsorganisationen vid de humanistiska fakulteterna — liksom vid de samhällsvetenskapliga fakulteterna — bör komma till stånd. Vad utskottet i detta avsnitt anfört om den humanistiska och samhällsvetenskapliga forskningen bör riksdagen ge regeringen till känna och samtidigt avslå motionen 1975: 802 yrkandena 5, 6 och 8.

Utskottet har inte heller i år funnit sig böra tillstyrka i motionen 1975: 1424 framförda yrkanden om utbildnings- och forskningsresurser för det i motionen angivna ämnet byggnadskultur och bebyggelsemiljö.

I motionen 1975: 802 finns också ett yrkande om en plan för den långsiktiga utbyggnaden av de *samhällsvetenskapliga fakulteternas* forskningsorganisation.

Utskottet har nyss framhållit vikten av att behovet av fasta tjänster inom de olika fakulteterna samtidigt blir belyst så att underlag finns för prioritering av olika forskartjänster och uttalat sig för en förstärkning av den samhällsvetenskapliga forskningsorganisationen. Önskemålet om en långsiktig plan för den samhällsvetenskapliga forskningens utbyggnad bör härigenom vara tillgodosett. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet yrkandet 10 i motionen 1975: 802.

Frågan om profilering av verksamheten vid universitet och högskolor avser utskottet att behandla i sitt betänkande med anledning av propositionen 1975: 9 om reformering av högskoleutbildningen. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet motionen 1975: 802 yrkandet 9.

I sin anslagsframställning för nästa budgetår har UKÄ ånyo framhållit att en förstärkning av forskningsorganisationen inom ämnesområdet psykologi är angelägen, framför allt med hänsyn till psykologutbildningens behov. UKÄ har föreslagit bl. a. att vid universitetet i Lund skall inrättas en professur i tillämpad psykologi. Utskottet, som erinrar om sina tidigare uttalanden beträffande denna upprustning, senast 1973 i betänkandet nr 8, föreslår att riksdagen med anledning av motionen 1975: 549 uttalar vikten av att nämnda professur inrättas.

Förslag om en professur i konsumentekonomi har förts fram i den förra året väckta motionen 1974: 1384 som uppskjutits för behandling vid årets riksmöte. Utskottet har inhämtat yttranden över motionen från UKÄ, konsumentombudsmannen, statens pris- och kartellnämnd, konsumentverket och statens råd för samhällsforskning. En sammanställning av remissyttrandena är som bilaga 2 fogad till detta betänkande.

Remissinstanserna vitsordar angelägenheten av att utbildningen och forskningen inom det konsumentekonomiska området får bättre möjligheter att utvecklas. Konsumentverket betonar vikten av en ändrad inriktning av utbildning och forskning i de ekonomiska ämnena så att bättre överensstämmelse nås med de förändringar av de konsumentpolitiska insatserna som skett under de senaste åren.

UKÄ tillsatte våren 1974 efter samråd med konsumentverket en arbetsgrupp för att biträda inom UKÄ med utarbetande av studieplaner m. m. beträffande utbildning med konsumentekonomisk inriktning. Utskottet har inhämtat att arbetsgruppen inom kort kommer att redovisa resultatet av sitt arbete.

Samhällsvetenskapliga forskningsrådet kan inte ställa sig bakom kravet att konsumentekonomi införs som nytt självständigt ämne vid universiteten. Även UKÄ betonar att ämnet konsumentekonomi inte får

ses som ett särskilt ämnesområde vid sidan av t. ex. nationalekonomi och företagsekonomi utan att det i första hand är fråga om en inriktning inom de ekonomiska ämnesområdena.

Med erinran om att riksdagen år 1972 behandlade frågan om konsumentekonomisk utbildning på universitetsnivå (UbU 1972: 44, rskr 1972: 262) anser utskottet att riksdagen med anledning av motionen 1974: 1384 och med hänvisning till remissinstansernas positiva inställning till ökad konsumentekonomisk utbildning och forskning dels bör uttala sig för ett ökat utrymme för det konsumentekonomiska området inom såväl grund- och forskarutbildning som forskning, dock utan att ansluta sig till förslaget om att en professur i ämnet konsumentekonomi skall inrättas, dels begära hos regeringen att den framlägger förslag om hur det konsumentekonomiska området skall få detta ökade utrymme.

I motionen 1975: 1431 föreslås att riksdagen hos regeringen skall begära utredning om forskning och utbildning i Kooperation i enlighet med vad som anförts i motionen. Utskottet erinrar om att riksdagen senast år 1972 (UbU 1972: 4, rskr 1972: 93) behandlade ett motsvarande motionsyrkande. Riksdagen fann då någon särskild utredning om forsknings- och utbildningsresurserna i Kooperation inte erforderlig. Utskottet anser inte att det inträffat några omständigheter som motiverar en sådan utredning. Med erinran om förslaget om särskilda medel till folkrörelseforskning, vilket utskottet behandlar i efterföljande avsnitt, föreslår utskottet att riksdagen avslår motionen 1975: 1431.

1968 års utbildningsutrednings (U 68) betänkande (SOU 1973: 59) Högskoleutbildning — juristlinje m. m. bereds efter remissbehandling nu inom utbildningsdepartementet. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet motionen 1975: 543 om en professur i socialrätt vid *juridiska fakulteten* i Lund.

Centrum för tvärvetenskap i Göteborg är formellt knutet till Göteborgs universitet. Konsistoriet har fastställt stadgar för Centrum och avsätter årligen medel för basresurser vid Centrum. Utöver de medel som konsistoriet ställer till förfogande beviljar de olika fakulteterna Centrum medel för att anordna kurser inom såväl grund- som forskarutbildning. Lokaler för verksamheten ställs till förfogande av universitetet.

Vidare har regeringen, efter förslag av Centrum, anvisat medel för att möjliggöra att professor Georg Borgström knyts som gästprofessor till universitetet i Göteborg. Avsikten är att Borgström, i överensstämmelse med de riktlinjer som utformats av Centrum, i olika perioder under tre läsår främst skall medverka i forskarhandledning med inriktning på globala försörjningsproblem. För innevarande budgetår har regeringen anvisat 45 000 kr.

Mot bakgrund av det anförda saknas enligt utskottets mening motiv för riksdagen att bifalla motionen 1975: 1348.

I budgetpropositionen har regeringen redovisat ett stort antal ärenden om *ändring av benämning och/eller inriktning av professur*. Ärendena är redovisade i bilaga 4 till detta betänkande.

I fråga bl. a. om tjänster som professor och biträdande professor förutsätts enligt 69 § universitetsstadgan (1964: 461, omtryckt 1970: 370, ändrad senast 1974: 132) att man, när en inte nyinrättad sådan tjänst blir ledig, prövar om tjänsten bör ges ändrat ämnesinnehåll, ersättas med annan lärartjänst eller indragas, den s. k. paragraf-69-prövningen.

Utskottet erinrar om att riksdagen år 1966 (prop. 1966: 1 bil. 10, SU 1966: 42, rskr 1966: 125) har bemyndigat Kungl. Maj:t att besluta om ämnesbenämning av lärartjänster vid universitet och högskolor. Riksdagen har därvid understrukt sitt intresse för de högre forskar- och lärartjänsternas inriktning och förutsatt dels att riksdagen underställs fråga om ändrad benämning, då detta kan ske utan att ärendet fördröjs, dels att beslut om ändrad benämning i övriga fall i efterhand redovisas för riksdagen.

I fråga om tjänst, vars innehavare skall avgå på grund av uppnådd pensionsålder, skall fakultet senast tre år innan vederbörande uppnår pensioneringsperiodens nedre gräns avge förslag enligt 69 § i universitetsstadgan.

Antalet förslag till regeringen enligt 69 § i universitetsstadgan kan förväntas öka avsevärt, då inom UKÄ för närvarande pågår ett omfattande utredningsarbete i syfte att inom ramen för befintliga resurser tillgodose angelägna forskningsområden.

Vad beträffar de nu i budgetpropositionen anmälda ärendena tas i motionen 1975: 812 upp ett under medicinska fakulteternas avlöningsanslag redovisat beslut beträffande ämnesområdena anatomi och histologi.

Som framgår av propositionen har UKÄ redovisat utredning och lagt fram förslag beträffande avgränsning av ämnesområdena anatomi och histologi m. m. UKÄ har förordat att det sålunda enligt förslaget avgränsade forskningsområdet anatomi-histologi skall definieras som *ett* forskningsområde, benämnt anatomi. Examensämnen anatomi och histologi i medicine kandidatexamen skall dock behålla nuvarande benämningar. UKÄ har vidare uttalat att minst två högre tjänster inom det nya forskningsområdet anatomi bör finnas vid varje läroanstalt. Departementschefen anser övervägande skäl tala för att forskningsområdet anatomi definieras på det sätt UKÄ föreslagit.

Kungl. Maj:t har sålunda föreskrivit att professurerna i anatomi vid karolinska institutet och universitetet i Göteborg skall ledigförklaras med oförändrad benämning samt att professuren i histologi vid univer-

sitetet i Uppsala skall ledigförklaras med benämningen professur i anatomi. Vidare har föreskrivits att för ifrågavarande professurer skall gälla den beskrivning av ämnesinnehållet som föreslagits av UKÄ, varvid för professurerna vid karolinska institutet och universitetet i Göteborg i beskrivningen skall anges att innehavarna — såvitt avser grundutbildningen — skall ha undervisnings- och examinationsskyldighet i examensämnet anatomi och för professuren vid universitetet i Uppsala anges att innehavaren — såvitt avser grundutbildningen — skall ha sådan skyldighet i examensämnet histologi.

I motionen 1975: 812 yrkas att riksdagen beslutar att professuren i histologi i Uppsala skall hållas vakant tills vidare och att riksdagen samtidigt begär en förnyad, allsidig och förutsättningslös utredning. Motionärerna påpekar att UKÄ:s ställningstagande föregåtts av ett utredningsarbete under vilket såväl ämnesrepresentanter som utbildningsnämnder genomgående framhållit att ämnena anatomi och histologi på grundutbildningsnivå är väsensskilda och på forskningsområdet inte är mer besläktade med varandra än andra prekliniska ämnen.

Internationella jämförelser ger visst stöd för de i propositionen redovisade ställningstagandena. Samtidigt bör erinras om den i Sverige betydande forskningsverksamheten inom ämnet histologi. De motiv som anförts har inte övertygat utskottet om att det är välbetänkt att välja den lösning på problemet som redovisats i propositionen, varför utskottet inte nu anser sig böra ta slutlig ställning till detta. Utskottet vill emellertid inte motsätta sig att den beträffande professuren i Uppsala nu aktuella förändringen genomförs. Utskottet förutsätter att eventuella ytterligare förslag om motsvarande förändringar i fråga om anatomi- och histologiprofessurer kommer att föregås av förnyade överväganden.

Med det anförda avstyrker utskottet motionen 1975: 812 yrkandet 1 och föreslår att regeringen får i budgetpropositionen begärda bemyndiganden att ändra benämningar på professurer. Vidare föreslår utskottet med tillstyrkan av yrkandet 2 i samma motion att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført beträffande förnyade överväganden i fråga om ämnesområdena anatomi och histologi.

Vissa forskningsändamål

Forskningsråden inom utbildningsdepartementets område har i samband med sina förslag till anslagsframställningar för budgetåret 1975/76 redovisat vissa uppgifter om användningen av rådets resurser under budgetåret 1973/74. Rådets medelsdispositioner budgetåret 1973/74 m.fl. uppgifter redovisas i tabeller på s. 257—258 i budgetpropositionens bilaga 10.

Merparten av rådsmedlen går till direkt stöd till forskningsprojekt. En mindre del går till publicering av vetenskapliga rapporter m. m. De uppgifter råden redovisat belyser bl. a. olikheter i anslags- och forskningsstruktur mellan rådens verksamhetsområden. De humanistiska och samhällsvetenskapliga forskningsråden delar således ut förhållandevis små anslag, medan atomforskningsrådet stöder ett relativt litet antal forskningsprojekt med stora belopp.

Flertalet av de av råden finansierade forskningsprojekten bedrivs vid universitet och högskolor. Rådens anslag till sådana projekt utgjorde budgetåret 1973/74 ca 10 procent av den totala driftmedelsomslutningen vid universiteten och berörda högskolor inom utbildningsdepartementets område. Denna andel var i stort sett densamma för alla läroanstalter. Skillnaderna mellan olika läroanstalter i fråga om av råden tilldelade anslagsbelopp avspeglar således framför allt skillnader i läroanstalternas storlek.

Statens medicinska forskningsråd har begärt att reservationsanslaget till *medicinsk forskning* skall höjas med avrundat 31 milj. kr. Regeringen föreslår att anslaget förs upp med 64 352 000 kr., vilket innebär en höjning med 6 337 000 kr. Härvid har beräknats oförändrad medelsanvisning till försvarsmedicinsk forskning.

Reumatologisk forskning uppmärksammas i ett antal motioner till årets riksmöte. I motionerna 1975: 531 och 1975: 1381 begärs ett väsentligt större utrymme för den reumatologiska forskningen inom ramen för medicinska forskningsrådets resurser. I motionen 1975: 1410 preciseras ett yrkande att medicinska forskningsrådet bör få ett med 1 milj. kr. förhöjt anslag att användas till reumatologisk forskning. En utredning av frågan om ökat stöd till forskning rörande de reumatiska sjukdomarna begärs i motionen 1975: 537. I samtliga motioner poängteras att de hittillsvarande bidragen från medicinska forskningsrådet till reumatologisk forskning — sammanlagt ca 1 milj. kr. innevarande budgetår — måste anses vara för små i förhållande till de reumatiska sjukdomarnas utbredning och konsekvenser såväl för de enskilda människorna som för samhället. Enligt uppgift i motionen 1975: 531 kräver en stor opinion förstärkta forskningsinsatser för att söka sjukdomens orsaker och förbättra behandlingsmetoderna. I motionen 1975: 1410 hemställs att våra svåraste folksjukdomar, varmed avses cancer och reumatism, skall ges högsta prioritet vid fördelningen av forskningsanslag. Motionärerna betonar att sjukdomarnas bekämpning inte skall vara beroende av frivilliga insamlingar. De uttalar att folksjukdomar skall bekämpas med hela folkets stöd genom att regering och riksdag anvisar mera medel för ändamålet.

Innevarande budgetår fördelar medicinska forskningsrådet sammanlagt 1 024 000 kr. till elva forskare med projekt inom reumatologin.

Anslag till reumatologisk forskning anvisas även under rubriken Bidrag till Konung Gustaf V:s forskningsinstitut. Vid institutet bedrivs huvudsakligen forskning med inriktning mot reumatiska sjukdomar och andra invalidiserande folksjukdomar. Institutet uppfördes år 1946 med medel från Konung Gustaf V:s 80-årsfond och har sedan budgetåret 1947/48 fått statsbidrag till driften, huvudsakligen löner. Regeringen föreslår att anslaget till institutet nästa budgetår förs upp med 983 000 kr.

Bidrag till reumatologisk forskning lämnas även av Riksförbundet mot reumatism, som årligen fördelar 150 000 kr. Enligt vad utskottet erfarit har förbundet nyligen anslutit sig till ett organiserat samarbete mellan motsvarande sammanslutningar i europeiska länder för att samlas alla tillgängliga resurser för information och utbyte av erfarenheter bl. a. mellan de olika ländernas forskare.

I sammanhanget bör nämnas att enligt vad utskottet erfarit kommer forskningsrådsutredningen att lämna förslag om ett lekmannainflytande i forskningsrådsorganisationen. Det förefaller utskottet naturligt att ett sådant inflytande skall kunna spegla väl underbyggda yttringar från folkopinionen vad gäller inriktningen av forskningen inom olika områden.

Utskottet, som vill stryka under betydelsen av reumatologisk forskning inom landet, anser att målet bör vara att öka insatserna på området jämfört med nuvarande förhållanden. Utskottet är emellertid inte berett att förorda någon omprioritering inom de resurser som nu ställs till medicinska forskningsrådets förfogande. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionen 1975: 1410 yrkandet 3 och föreslår att reservationsanslaget till Medicinsk forskning förs upp med 64 352 000 kr. och anslaget till Konung Gustaf V:s forskningsinstitut med 983 000 kr. Utskottet föreslår vidare att motionerna 1975: 531, 1975: 537, 1975: 1381 yrkandet 2 och 1975: 1410 yrkandet 1 inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Regeringen föreslår att reservationsanslaget till Bidrag till Riksföreningen mot cancer skall föras upp med 3 000 000 kr. I motionen 1975: 1410 betonas vikten av att cancerforskningen kan bedrivas effektivt, och motionärerna hemställer att riksdagen anvisar 2 000 000 kr. utöver vad regeringen föreslagit.

Riksföreningen har i skrivelse i november 1974 hemställt att ifrågasvarande anslag för budgetåret 1975/76 och i fortsättningen skall utgöra 1/8 av reservationsanslaget Medicinsk forskning. Enligt budgetpropositionen räknar departementschefen med att förslag med anledning av skrivelsen skall kunna läggas fram i budgetpropositionen för budgetåret 1976/77. Med hänsyn härtill avstyrker utskottet motionen 1975:

1410 yrkandet 2 och föreslår att medel anvisas i enlighet med regeringens förslag. Vid sitt ställningstagande har utskottet räknat med att det nyssnämnda förslaget avseende budgetåret 1976/77 kommer att innebära en ökad medelsanvisning till riksföreningen.

Utskottet tillstyrker att regeringen får begärt bemyndigande att vid humanistiska forskningsrådet inrätta en extra ordinarie professur i empirisk konfliktforskning, personlig för docenten vid universitetet i Lund Sven Tägil, och att till *humanistisk forskning* för budgetåret 1975/76 anvisas ett reservationsanslag av 15 000 000 kr.

Vad härefter gäller reservationsanslaget till *samhällsforskning* föreslår regeringen att detta förs upp med 15 739 000 kr. Förslaget innebär en höjning med 2 139 000 kr., varav 500 000 kr. är avsedda för forskning inom områden av särskilt intresse för vissa folkrörelser. Beträffande sistnämnda forskningsuppgift har i budgetpropositionen (s. 266) anförts bl. a. följande. ”I den forskningspolitiska debatten har vid flera tillfällen framhållits angelägenheten av att folkrörelserna få ökade möjligheter att påverka forskningens inriktning, t. ex. genom att beställa forskning. Enligt min mening är det särskilt viktigt att de ideella folkrörelserna, vilka ofta har mycket begränsade egna ekonomiska resurser, får möjlighet att påverka användningen av tillgängliga forskningsmedel. Härigenom kan dessa organisationer få garantier för att forskning bedrivs inom deras intresseområden och utifrån frågeställningar som är relevanta för dem. Jag finner det mot denna bakgrund angeläget att särskilda medel för forskning ställs till dessa organisationers förfogande. Under anslaget Samhällsforskning kommer jag i det följande att beräkna 500 000 kr. för detta ändamål. Beslut om dispositionen av dessa medel bör fattas av en särskild delegation med företrädare för bl. a. folkrörelsernas samlingsorganisationer”.

I motionen 1975: 1391 hävdas att regeringen inte presenterat ett tillräckligt underlag för ställningstagande till förslaget om nämnda 500 000 kr. Motionären anser därför att regeringens förslag i denna del skall avslås av riksdagen och reservationsanslaget till samhällsforskning minskas med 500 000 kr.

Utskottet vill erinra om att i olika sammanhang förts fram önskemål om att särskilda medel för forskning skall ställas till förfogande för olika folkrörelser. Utskottet anser det väsentligt att folkrörelserna genom den föreslagna medelsanvisningen får andra möjligheter än de nu har att lägga ut forskningsuppdrag. Utskottet har inhämtat att forskningsrådsutredningen överväger hur den förutskickade delegationen bäst skall kunna infogas i den nya forskningsrådsorganisationen. Med hänsyn härtill och då utskottet förutsätter att delegationen nära kommer att samarbeta med forskningsråden tillstyrker utskottet regeringens förslag även i denna del.

Som framgått av det föregående har i motionen 1975: 802 den samhällsvetenskapliga forskningens betydelse understrukits och såvitt nu är i fråga föreslås i motionen att till statens råds för samhällsforskning disposition för nästa budgetår skall ställas 2 milj. kr. utöver vad regeringen föreslagit.

Med erinran om vad utskottet anfört i fråga om samhällsforskningen vid universitetet och högskolor avstyrker utskottet det nu ifrågavarande yrkandet 3 i motionen 1975: 802 och föreslår att riksdagen under rubriken Samhällsforskning för nästa budgetår anvisar 15 739 000 kr. i enlighet med regeringens förslag.

Regeringens förslag i fråga om *naturvetenskaplig forskning* biträder utskottet.

Övriga förslag

Regeringens under nu ifrågavarande anslagspunkter i övrigt framförda förslag tillstyrker utskottet.

Hemställan

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen beträffande särskilda medel för stöd- och innovationsåtgärder avslår motionen 1975: 802 yrkandet 1,
2. att riksdagen beträffande medel utöver vad regeringen föreslagit i propositionen 1975: 1 för särskilda insatser vid universitetet i Umeå, högskolan i Linköping och universitetsfilialerna avslår motionen 1975: 802 yrkandet 2,
3. att riksdagen med bifall till propositionen 1975: 1 och med avslag på motionen 1975: 802 yrkandet 4 till *Decentraliserad universitetsutbildning m. m.* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 5 229 000 kr.,
4. att riksdagen beträffande läkarutbildningen i reumatologi avslår motionen 1975: 1381 yrkandet 1,
5. att riksdagen beträffande utbildning av sjukgymnastpersonal avslår motionerna 1975: 114, 1975: 1360 och 1975: 1408,
6. att riksdagen beträffande logopedutbildning avslår motionen 1975: 1406 yrkandet 2,
7. att riksdagen beträffande toxikologisk utbildning avslår motionen 1975: 552 yrkandet 2,
8. att riksdagen beträffande yrkesvägledning och arbetsmarknadsinformation avslår motionen 1975: 1355 yrkandet 2,
9. att riksdagen beträffande tjänster som forskarassistent vid samhällsvetenskaplig fakultet avslår motionen 1975: 802 yrkandet 7,

10. att riksdagen med bifall till propositionen 1975: 1 samt med avslag på motionerna 1975: 835 och 1975: 1341 bemyndigar regeringen att inrätta ordinarie och extra ordinarie professorer i enlighet med vad som förordats i bilaga 10 till nämnda proposition under punkterna E 5, E 7, E 11, E 13, E 20, E 22 och E 47,
11. att riksdagen beträffande inrättande av en professur i geriatrik avslår motionen 1975: 517,
12. att riksdagen beträffande gerontologiskt forskningsinstitut avslår motionen 1975: 838,
13. att riksdagen beträffande inrättande av professorer i invärtesmedicinsk allergologi och barnallergologi avslår motionen 1974: 1393,
14. att riksdagen beträffande inrättande av en professur i klinisk virologi avslår motionen 1975: 355,
15. att riksdagen beträffande inrättande av professorer och biträdande professorer i reumatologi avslår motionen 1975: 1349,
16. att riksdagen beträffande inrättande av en professur i genetik vid universitetet i Göteborg med anledning av motionen 1975: 545 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om vikten av att en sådan professur inrättas,
17. att riksdagen beträffande inrättande av en professur i fasta jordens fysik vid universitetet i Uppsala med bifall till motionen 1974: 741 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om vikten av att en sådan professur inrättas,
18. att riksdagen beträffande inrättande av en tjänst som biträdande professor i vägbyggnad avslår motionen 1975: 526,
19. att riksdagen beträffande en professur i franska avslår motionen 1975: 802 yrkandet 5,
20. att riksdagen beträffande en professur i spanska avslår motionen 1975: 802 yrkandet 6,
21. att riksdagen beträffande förstärkning av forskningsorganisationen vid de humanistiska och samhällsvetenskapliga fakulteterna som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
22. att riksdagen beträffande inrättande av en professur i byggnadskultur och bebyggelsemiljö m. m. avslår motionen 1975: 1424,
23. att riksdagen avslår motionen 1975: 802 yrkandena 8 och 10,
24. att riksdagen beträffande lokal profil på verksamheten vid universitet och högskolor avslår motionen 1975: 802 yrkandet 9,
25. att riksdagen beträffande inrättande av en professur i tillämpad psykologi vid universitetet i Lund med anledning av motionen 1975: 549 som sin mening ger regeringen till känna vad

- utskottet anfört om vikten av att en sådan professur inrättas,
26. att riksdagen beträffande utbildningen och forskningen inom det konsumentekonomiska området med anledning av motionen 1974: 1384 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
  27. att riksdagen beträffande utredning om forskning och utbildning i kooperation avslår motionen 1975: 1431,
  28. att riksdagen beträffande inrättande av en professur i socialrätt avslår motionen 1975: 543,
  29. att riksdagen beträffande särskilt stöd till verksamheten inom Centrum för tvärvetenskap i Göteborg avslår motionen 1975: 1348,
  30. att riksdagen med bifall till propositionen 1975: 1 och med avslag på motionen 1975: 812 yrkandet 1 bemyndigar regeringen att ändra benämning respektive benämning och inriktning av professurer i enlighet med vad som förordats i bilaga 10 till nämnda proposition under punkterna E 5, E 7, E 13 och E 15,
  31. att riksdagen beträffande förnyade överväganden i fråga om ämnesområdena anatomi och histologi med bifall till motionen 1975: 812 yrkandet 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
  32. att riksdagen bemyndigar regeringen att ändra inriktningen av professurer i enlighet med vad som förordats i propositionen 1975: 1 bilaga 10 under punkterna E 20 och E 22,
  33. att riksdagen med bifall till propositionen 1975: 1 och med avslag på motionen 1975: 802 yrkandena 5 och 6 samt motionen 1975: 1348, motionerna såvitt gäller medelsanvisningen under detta anslag, till *Humanistiska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 70 143 000 kr.,
  34. att riksdagen till *Humanistiska fakulteterna m. m.: Driftkostnader* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 20 374 000 kr.,
  35. att riksdagen till *Teologiska fakulteterna: Avlöningar till lärarpersonal* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 5 314 000 kr.,
  36. att riksdagen till *Teologiska fakulteterna: Driftkostnader* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 1 355 000 kr.,
  37. att riksdagen med bifall till propositionen 1975: 1 och med avslag på motionen 1975: 543, motionen såvitt gäller medelsanvisningen under detta anslag, till *Juridiska fakulteterna: Avlöningar till lärarpersonal* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 12 097 000 kr.,

38. att riksdagen till *Juridiska fakulteterna: Driftkostnader* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 2 503 000 kr.,
39. att riksdagen med bifall till propositionen 1975: 1 samt med avslag på motionerna 1975: 802 yrkandet 7 och 1975: 549, motionerna såvitt gäller medelsanvisningen under detta anslag, till *Samhällsvetenskapliga fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 90 224 000 kr.,
40. att riksdagen till *Samhällsvetenskapliga fakulteterna m. m.: Driftkostnader* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 24 367 000 kr.,
41. att riksdagen med bifall till propositionen 1975: 1 och med avslag på motionerna 1975: 355 och 1975: 1349, motionerna såvitt gäller medelsanvisningen under detta anslag, till *Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 134 140 000 kr.,
42. att riksdagen till *Medicinska fakulteterna m. m.: Driftkostnader* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 98 165 000 kr.,
43. att riksdagen till *Odontologiska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 37 345 000 kr.,
44. att riksdagen till *Odontologiska fakulteterna m. m.: Driftkostnader* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 18 237 000 kr.,
45. att riksdagen till *Odontologiska fakulteterna m. m.: Vissa tandvårdskostnader* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 29 022 000 kr.,
46. att riksdagen till *Farmaceutiska fakulteten m. m.: Avlöningar till lärarpersonal* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 5 029 000 kr.,
47. att riksdagen med bifall till propositionen 1975: 1 och med avslag på motionen 1975: 552 yrkandet 1 till *Farmaceutiska fakulteten m. m.: Driftkostnader* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 5 054 000 kr.,
48. att riksdagen till *Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 111 001 000 kr.,
49. att riksdagen till *Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.: Driftkostnader* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 69 609 000 kr.,
50. att riksdagen till *Tekniska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag

- av 109 571 000 kr., varav 1 025 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen,
51. att riksdagen till *Tekniska fakulteterna m. m.: Driftkostnader* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 67 299 000 kr.,
  52. att riksdagen till *Teknisk samt viss medicinsk och matematisk-naturvetenskaplig utbildning och forskning m. m. i Göteborg och Linköping* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 133 253 000 kr., varav 825 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen,
  53. att riksdagen till *Grundläggande humanistisk, samhällsvetenskaplig och matematisk-naturvetenskaplig utbildning i Linköping* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 9 171 000 kr.,
  54. att riksdagen beträffande reumatologisk forskning m. m. avslår motionerna 1975: 531, 1975: 537, 1975: 1381 yrkandet 2 och 1975: 1410 yrkandet 1,
  55. att riksdagen med bifall till propositionen 1975: 1 och med avslag på motionen 1975: 1410 yrkandet 3 till *Medicinsk forskning* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 64 352 000 kr.,
  56. att riksdagen till *Bidrag till Konung Gustaf V:s forskningsinstitut* för budgetåret 1975/76 anvisar ett anslag av 983 000 kr.,
  57. att riksdagen med bifall till propositionen 1975: 1 och med avslag på motionen 1975: 1410 yrkandet 2 till *Bidrag till riksföreningen mot cancer* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 3 000 000 kr.,
  58. att riksdagen till *Humanistisk forskning* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 15 000 000 kr.,
  59. att riksdagen med bifall till propositionen 1975: 1 samt med avslag på motionen 1975: 802 yrkandet 3 och motionen 1975: 1391 till *Samhällsforskning* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 15 739 000 kr.,
  60. att riksdagen till *Naturvetenskaplig forskning* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 78 460 000 kr.

Vissa högskolor m. m.

3. **Bibliotekshögskolan: Utbildningskostnader m. fl. anslag.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna E 27—E 33 (s. 319—328) och hemställer

1. att riksdagen till *Bibliotekshögskolan: Utbildningskostnader* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 5 178 000 kr.,

2. att riksdagen till *Bibliotekshögskolan: Undervisningsmateriel m. m.* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 770 000 kr.,
3. att riksdagen till *Journalisthögskolorna* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 5 362 000 kr.,
4. att riksdagen till *Socialhögskolorna* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 32 755 000 kr.,
5. att riksdagen till *Fortbildning av journalister* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 934 000 kr.,
6. att riksdagen till *Bidrag till Ericastiftelsen* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 1 079 000 kr.,
7. att riksdagen till *Bidrag till Handelshögskolan i Stockholm* för budgetåret 1975/76 anvisar ett anslag av 2 588 000 kr.

4. **Bidrag till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet.** Regeringen har under punkten E 34 (s. 328—329) föreslagit riksdagen att till Bidrag till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet för budgetåret 1975/76 anvisa ett anslag av 500 000 kr.

Motionen

1975: 822 av herr Nordstrandh m. fl. (m) vari hemställs att riksdagen till Bidrag till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet för budgetåret 1975/76 anvisar ett anslag av 706 000 kr.

Utskottet

Med anledning av förslaget i budgetpropositionen och yrkandet i motionen 1975: 822 föreslår utskottet att under förevarande anslagsrubrik anvisas 525 000 kr. för budgetåret 1975/76.

Utskottet hemställer

- att riksdagen med anledning av propositionen 1975: 1 och motionen 1975: 822 till *Bidrag till Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet* för budgetåret 1975/76 anvisar ett anslag av 525 000 kr.

Gemensamt för universitet och högskolor

5. **Vetenskapliga bibliotek: Avlöningar m. fl. anslag.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna E 35—E 40 (s. 330—339) och hemställer

1. att riksdagen till *Vetenskapliga bibliotek: Avlöningar* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 43 376 000 kr.,
2. att riksdagen till *Vetenskapliga bibliotek: Bokinköp m. m.* för

- budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 22 313 000 kr.,
3. att riksdagen till *Förvaltningarna vid universiteten m. m.* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 52 882 000 kr.,
  4. att riksdagen till *Lokalkostnader vid universiteten m. m.* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 313 007 000 kr.,
  5. att riksdagen till *Ersättning åt vissa opponenter vid disputationer* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 1 600 000 kr.,
  6. att riksdagen till *Ersättning åt sakkunniga i befordringsärenden* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 3 650 000 kr.

6. **Stipendier för forskarutbildning.** Regeringen har under punkten E 41 (s. 339—340) föreslagit riksdagen att till Stipendier för forskarutbildning för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 16 653 000 kr.

Motionen

1975: 535 av herr Molin m. fl. (fp, c) vari hemställs att riksdagen

1. beslutar höja stipendiebeloppet för forskarstipendierna till 13 750 kr. per år,
2. till Stipendier för forskarutbildning för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 18 700 000 kr.

Utskottet

Från detta anslag bestrids kostnader för ca 1 330 stipendier för forskarutbildning. Stipendium utgår innevarande budgetår med 12 250 kr. sedan riksdagen förra året beslutat höja beloppet (UbU 1974: 13, rskr 1974: 121). Samtidigt beslöt riksdagen att i enlighet med utskottets förslag ge Kungl. Maj:t till känna att stipendiesystemet borde utvärderas och att frågan om att ersätta de nuvarande stipendierna med annan finansieringsform, t. ex. någon form av beskattningsbara utbildningsarvoden, därefter borde övervägas genom särskild utredning eller i annan ordning.

Forskarutbildningsutredningen har bl. a. i uppdrag att överväga om de nuvarande stipendierna bör ersättas med någon annan finansieringsform.

Universitetskanslersämbetet har föreslagit att antalet forskarstipendier skall ökas med 100 nästa budgetår och beloppet höjas till 14 500 kr. per år. I budgetpropositionen föreslås att antalet stipendier skall ökas med 50.

I motionen 1975: 535 föreslås att stipendierna höjs med 1 500 kr. till 13 750 kr. och att anslaget förs upp med 18 700 000 kr. budgetåret 1975/76. Motionärerna anför att stipendierna inte återfick sitt realvärde genom den höjning riksdagen beslutade förra året. Stipendierna anses därför inte längre fylla sitt rekryteringsfrämjande syfte.

Enligt vad utskottet inhämtat kommer forskarutbildningsutredningen inom kort att behandla frågan om finansiering av forskarutbildningen. Utskottet anser att förslag från utredningen bör avvaktas, varför yrkandet 1 i motionen 1975: 535 avstyrks.

Utskottet har ingen erinran mot regeringens medelsberäkning och avstyrker därför även yrkandet 2 i motionen 1975: 535.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande stipendiebeloppet avslår motionen 1975: 535 yrkandet 1,
2. att riksdagen med bifall till propositionen 1975: 1 och med avslag på motionen 1975: 535 yrkandet 2 till *Stipendier för forskarutbildning* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 16 653 000 kr.

7. Pedagogiskt utvecklingsarbete vid universiteten m. m. Regeringen har under punkten E 42 (s. 340—343) föreslagit riksdagen att till Pedagogiskt utvecklingsarbete vid universiteten m. m. för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 12 665 000 kr.

Motionen

1975: 817 av herr Molin (fp) vari hemställs att riksdagen för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 1 000 000 kr. till Stöd till framställning av läromedel att ställas till universitetskanslersämbetets förfogande.

Utskottet

Från anslaget får bestridas kostnader för pedagogiskt forsknings- och utvecklingsarbete, personalutbildning, läromedelsutveckling, administration m. m. vid läroanstalterna av pedagogiskt utvecklingsarbete, m. m.

Den del av verksamheten som utgörs av pedagogiskt utvecklingsarbete bedrivs till stor del lokalt. Under budgetåret 1974/75 pågår sammanlagt 211 utvecklingsprojekt, varav 94 avser läromedelsutveckling. Inom utvecklingsarbetet lämnas även stöd till läromedelsproduktion, innevarande budgetår med sammanlagt 100 000 kr.

Universitetskanslersämbetet förslår i sina anslagsäskanden för budgetåret 1975/76 att det särskilda stödet till läromedelsproducenter skall upphöra. Enligt universitetskanslersämbetets uppfattning har de hittills tillgängliga medlens knapphet gjort det möjligt för ämbetsverket att lämna sådant stöd endast i marginell omfattning samtidigt som behovet

av lokalt läromedelsstöd, dvs. till läromedelsutveckling och eventuellt produktion i enklare former, bedömts som starkt.

I budgetpropositionen har den av universitetskanslersämbetet aktualiserade frågan om att upphöra med stöd till läromedelsproducenter inte tagits upp.

Frågan om den stagnerande utgivningen av facklitteratur behandlas i motionen 1975: 817. För att motverka minskad utgivning av kurslitteratur föreslår motionären att riksdagen skall anvisa 1 000 000 kr. budgetåret 1975/76 under ett särskilt anslag till Stöd för framställning av läromedel.

Det ankommer på universitetskanslersämbetet att fördela medlen som anvisas till pedagogiskt utvecklingsarbete efter de avvägningar som måste göras från tid till annan mellan olika angelägena ändamål. Utskottet avstyrker motionen 1975: 817 och biträder regeringens förslag till medelsanvisning för nästa budgetår.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande stöd till framställning av läromedel avslår motionen 1975: 817,
2. att riksdagen till *Pedagogiskt utvecklingsarbete vid universiteten m. m.* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 12 665 000 kr.

8. Universitetens datamaskincentraler m. fl. anslag. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna E 43—E 45 (s. 343—346) och hemställer

1. att riksdagen till *Universitetens datamaskincentraler* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr.,
2. att riksdagen till *Kostnader för datamaskintid* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 26 650 000 kr.,
3. att riksdagen till *Extra utgifter vid universiteten m. m.* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 1 440 000 kr.

Vissa forskningsändamål

9. Europeiskt samarbete inom kärnforskningen m. fl. anslag. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna E 51—E 58 (s. 357—366) och hemställer

1. att riksdagen till *Europeiskt samarbete inom kärnforskningen* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 37 720 000 kr.,
2. att riksdagen till *Europeiskt samarbete inom rymdforskningen* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 12 606 000 kr.,
3. att riksdagen till *Forskningsinstitutet för atomfysik: Förvalt-*

ningskostnader för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 3 480 000 kr.,

4. att riksdagen till *Forskningsinstitutet för atomfysik: Materiel m. m.* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 300 000 kr.,
5. att riksdagen till *Kiruna geofysiska institut* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 2 023 000 kr.,
6. att riksdagen till *Latinamerika-institutet i Stockholm* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 345 000 kr.,
7. att riksdagen till *Institutet för social forskning* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 1 530 000 kr.,
8. att riksdagen till *Bidrag till Institutet för internationell ekonomi* för budgetåret 1975/76 anvisar ett anslag av 960 000 kr.

10. Bidrag till Internationella meteorologiska institutet i Stockholm. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten E 60 (s. 367—368) och hemställer

att riksdagen till *Bidrag till Internationella meteorologiska institutet i Stockholm* för budgetåret 1975/76 anvisar ett anslag av 445 000 kr.

11. Bidrag till Vetenskapsakademien. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten E 61 (s. 368—369) och hemställer

att riksdagen till *Bidrag till Vetenskapsakademien* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 5 993 000 kr.

Statens utlåningsfonder

12. Lånefonden för studentkårlokaler. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten IV: 6 (s. 475—476) och hemställer

1. att riksdagen medger att under budgetåret 1975/76 lån får beviljas från lånefonden för studentkårlokaler intill ett sammanlagt belopp av 20 000 000 kr.,
2. att riksdagen till *Lånefonden för studentkårlokaler* för budgetåret 1975/76 anvisar ett investeringsanslag av 1 000 kr.

Stockholm den 3 april 1975

På utbildningsutskottets vägnar
STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: herrar Alemyr (s), Larsson i Staffanstorp (c), Nordstrandh (m), Wiklund (s), Elmstedt (c), Gustafsson i Barkarby (s), fru Gradin (s), herr Johansson i Skärstad (c), fru Dahl (s), fru Sundberg (m), herrar Sundgren (s), Karlsson i Mariefred (c), fru Lantz (vpk), herrar Hagberg i Örebro (s) och Molin (fp).

Reservationer

vid **punkten 2** (Humanistiska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal m. fl. anslag)

1. beträffande *särskilda medel för stöd- och innovationsåtgärder* av herr Molin (fp) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 10 som börjar "Utskottet har" och slutar "motionen 1975: 802" bort ha följande lydelse:

Möjligheterna att höja kvaliteten och effektiviteten i utbildningen hänger intimt samman med vilka resurser som ställs till förfogande. Utskottet erinrar om att för de filosofiska fakulteternas del regleras anslagen till lärarlöner och driftkostnader till stor del av den s. k. automatiken, dvs. anslagstilldelningen är beroende av studerandestillströmningen. Den minskade tillströmningen under de senaste sex åren har för statens del inneburit starkt minskade utgifter i de delar som sammanhänger med automatiken. Enbart för nästa budgetår kan minskningen beräknas uppgå till mellan 12 och 15 milj. kr. Det finns starka skäl för att medel som på det viset frigörs i stället används för kvalitets- och effektivitetsfrämjande åtgärder inom den högre utbildningen. Ett annat skäl för den i motionen 1975: 802 föreslagna resursförstärkningen är omstruktureringen av studerandegruppen mot ett växande antal vuxen-studerande.

Med det anförda tillstyrker utskottet förslaget i motionen 1975: 802 om anvisande av särskilda medel till stöd och innovationsåtgärder.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen med bifall till motionen 1975: 802 yrkandet 1 till *Stöd- och innovationsåtgärder för grundutbildningen inom filosofisk fakultet* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 8 000 000 kr.,

2. beträffande *medel för särskilda insatser vid universitetet i Umeå, högskolan i Linköping och universitetsfilialerna* av herr Molin (fp) som anser

dels att den del av utskottets yrkande på s. 10 som börjar "Vad beträffar" och slutar "motionen 1975: 802 yrkandet 2" bort ha följande lydelse:

På alla orter där universitetsutbildning meddelas bör de studerande erbjudas ett tillräckligt brett och differentierat utbildningsutbud. Den under senare år minskade studerandestillströmningen har lett till ett minskat utbildningsutbud vid bl. a. filialorterna. För att motverka denna utveckling har statsmakterna beslutat anvisa medel till särskilda utbildningsåtgärder för vissa orter. En oförändrad medelsanvisning för detta

ändamål innebär uppenbarligen att verksamheten med hänsyn till det förändrade kostnadsläget måste få en jämfört med innevarande år begränsad omfattning. Enligt utskottets uppfattning finns det starka skäl som talar för ökade insatser. UKÄ:s beräkning av medelsbehovet bör accepteras och riksdagen alltså anvisa 1 milj. kr. utöver vad regeringen beräknat i budgetpropositionen. Utskottet föreslår att detta belopp anvisas under ett särskilt reservationsanslag.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. att riksdagen med bifall till motionen 1975: 802 yrkandet 2 till *Särskilda insatser vid universitetet i Umeå, högskolan i Linköping och universitetsfilialerna* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 1 000 000 kr., dvs. 1 000 000 kr. utöver vad som i propositionen 1975: 1 tillsammans föreslagits under vissa anslag,

3. beträffande *särskilda medel till Centrum för tvärvetenskap i Göteborg* av herr Molin (fp) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 25 som börjar "Mot bakgrund" och slutar "motionen 1975: 1348" bort ha följande lydelse:

Centrum för tvärvetenskap i Göteborg har under några få år byggt upp ett ytterst intressant samarbete, inte bara mellan forskare från olika ämnen, utan också med intresserade grupper utanför universiteten, politiker, lärare från olika kategorier, skolor, föreningar, studiecirklar etc. Det är angeläget att samhället stöder och stimulerar tvärvetenskaplig forskning och tvärvetenskapliga kontakter. Utskottet delar därför uppfattningen i motionen 1975: 1348 att särskilda medel bör ställas till förfogande för Centrum för tvärvetenskap för att av detta kunna tas i anspråk för arvodering av forskare m. fl. som engagerar sig i Centrums arbete. Utskottet tillstyrker sålunda bifall till motionen 1975: 1348.

dels att utskottets hemställan under 29 bort ha följande lydelse:

29. att riksdagen med bifall till motionen 1975: 1348 anvisar 108 000 kr. som särskilt stöd till verksamheten inom Centrum för tvärvetenskap i Göteborg,

dels att utskottets hemställan under 33 vid bifall till yrkandet beträffande hemställan under 29 bort ha följande lydelse:

33. att riksdagen med anledning av propositionen 1975: 1 och med bifall till motionen 1975: 1348 samt med avslag på motionen 1975: 802 yrkandena 5 och 6, motionerna såvitt gäller medelsanvisningen under detta anslag, till *Humanistiska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 70 251 000 kr.,

4. beträffande *ytterligare medel till samhällsforskning* av herr Molin (fp) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 30 som börjar "Med erinran" och slutar "regeringens förslag" bort ha följande lydelse:

Under senare år har anslagsutvecklingen för olika statliga forskningsändamål inneburit en selektiv minskning för universitetsforskningen. Detta har varit särskilt påfallande för samhällsforskningen. Också i budgetpropositionen 1975 ges det samhällsvetenskapliga forskningsområdet en relativt mindre anslagshöjning. Utskottet delar den i motionen 1975: 802 framförda uppfattningen att anslaget till samhällsforskning bör räknas upp med 2 milj. kr. utöver vad regeringen föreslagit. Utskottet vill påpeka att statens råd för samhällsforskning bedömt medelsbehovet vara än större. Utskottet föreslår alltså med bifall till motionen 1975: 802 yrkandet 3 att reservationsanslaget till Samhällsforskning för nästa budgetår förs upp med 17 739 000 kr.

dels att utskottets hemställan under 59 bort ha följande lydelse:

59. att riksdagen med anledning av propositionen 1975: 1 och med bifall till motionen 1975: 802 yrkandet 3 samt med avslag på motionen 1975: 1391 till *Samhällsforskning* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 17 739 000 kr.,

5. vid **punkten 6** (Stipendier för forskarutbildning) beträffande *stipendiebeloppet* av herrar Larsson i Staffanstorp (c), Elmstedt (c), Johansson i Skärstad (c), Karlsson i Mariefred (c) och Molin (fp) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 37 som börjar "Enligt vad" och slutar "motionen 1975: 535" bort ha följande lydelse:

Utskottet har inhämtat att forskarutbildningsutredningen inom kort kommer att ta upp frågan om finansiering av forskarutbildningen. Utredningens förslag i frågan kan dock inte hinna genomföras i vad avser budgetåret 1975/76. Riksdagen bör därför nu besluta om en höjning av stipendiebeloppet så att stipendierna inte helt förlorar sin rekryteringsfrämjande effekt. Stipendierna bör få samma realvärde som år 1969, då de infördes, och därför höjas med 1 500 kr. till 13 750 kr. per år i enlighet med förslaget i motionen 1975: 535. Utskottet föreslår därutöver att riksdagen med bifall till motionen 1975: 535 anvisar ett reservationsanslag av 18 700 000 kr. för budgetåret 1975/76.

dels att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen med bifall till motionen 1975: 535 yrkandet 1 uttalar att stipendiebeloppet bör höjas med 1 500 kr. till 13 750 kr.,
2. att riksdagen med anledning av propositionen 1975: 1 och med bifall till motionen 1975: 535 yrkandet 2 till *Stipendier för*

forskarutbildning för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 18 700 000 kr.

6. vid punkten 7 (Pedagogiskt utvecklingsarbete vid universiteten m. m.) beträffande *stöd till framställning av läromedel* av herr Molin (fp) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 38 som börjar "Det ankommer" och slutar "nästa budgetår" bort ha följande lydelse:

Det är enligt utskottets mening uppenbart att de medel som under senare år stått till universitetskanslersämbetets förfogande för stöd till läromedelsproduktion under anslaget till pedagogiskt utvecklingsarbete vid universiteten varit otillräckliga. Då ämbetsverket dessutom nu angett att det begränsade stöd som hittills lämnats avses skola slopas anser utskottet det befogat att riksdagen även för den högre utbildningen anvisar medel till produktionsstöd under ett särskilt anslag. Utskottet föreslår därför att riksdagen med bifall till motionen 1975: 817 för budgetåret 1975/76 anvisar 1 000 000 kr. under ett nytt reservationsanslag benämnt Stöd till framställning av läromedel, vilket anslag skall ställas till universitetskanslersämbetets förfogande.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen med bifall till motionen 1975: 817 till *Stöd till framställning av läromedel* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.,

Särskilt yttrande

vid **punkten 2** (Humanistiska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal m. fl. anslag) beträffande *forskningsorganisationen i barnkirurgi* av herr Nordstrandh (m), fru Dahl (s) och fru Sundberg (m):

Redan år 1971 hade utbildningsutskottet att ta ställning till frågan om förbättrade forsknings- och utbildningsresurser inom det barnkirurgiska området. En vid 1971 års riksdag väckt motion hade som ytterligare syfte att för utbildnings- och forskningsändamål bättre utnyttja de resurser som successivt vuxit upp i Uppsala. Motionsyrkandet upprepades vid 1972 och 1973 års riksdagar. Då det nu är fråga om en omvandling av befintlig professur vid karolinska institutet har vi förutsatt att den totala reella förstärkning som riksdagen tidigare uttalat sig för inom överskådlig tid kommer att uppnås genom att en helt ny professur i barnkirurgi inrättas vid universitetet i Uppsala.

Sammanställning av remissyttranden över motionen 1974: 741 om inrättande vid universitetet i Uppsala av en professur i ämnet den fasta jordens fysik

Utskottet har inhämtat yttranden över motionen 1974: 741 från statens geotekniska institut, universitetskanslersämbetet, Sveriges Geologiska undersökning, statens naturvetenskapliga forskningsråd och Vetenskapsakademien.

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) erinrar om att landets första professur i tillämpad geofysik inrättas vid högskolan i Luleå den 1 januari 1975. Beträffande ämnesområdet fasta jordens fysik anser UKÄ det i och för sig angeläget att den grundläggande forskningen kan förstärkas, inte minst med tanke på problem som rör energiförsörjningen. På det matematisk-naturvetenskapliga området har UKÄ i årets anslagsframställning föreslagit att det inrättas en professur i mikrobiologi vid universitetet i Stockholm, en professur i genetik vid universitetet i Göteborg och att den vakanta tjänsten som biträdande professor i oceanografi vid universitetet i Göteborg återbesätts. Därjämte har UKÄ föreslagit att en personlig professur i teoretisk fysik vid universitetet i Stockholm inrättas för forskardocenten Bertel Laurent. Dessa ämnesområden har således i framställningen för nästa budgetår ansetts angelägnare än det i motionen avsedda, framhåller UKÄ, som i övrigt anfört bl. a. följande:

Matematisk-naturvetenskapliga fakulteten vid universitetet i Uppsala har i sin anslagsframställning för budgetåret 1975/76 föreslagit i första hand att fakultetens basresurser förstärks och därutöver att en professur i datalogi alternativt fasta jordens fysik inrättas vid universitetet. Fakulteten, som anser var och en av tjänsterna ytterst angelägen, avstår från att sätta någon före den andra utan överlåter till överordnade myndigheter att vid den totala bedömningen av utvecklingen inom fakultetens område ta det slutliga avgörandet. Fakulteten understryker att mer än en tjänst inte bör komma i fråga förrän de av fakulteten föreslagna höjningarna av basresurserna kommer till stånd.

Vid avvägningen av förslag till högre tjänster i UKÄ:s anslagsframställning för budgetåret 1975/76 har det inte funnits utrymme för någon av de av uppsalafakulteten föreslagna tjänsterna. Detta förhållande innebär inte att UKÄ anser en förstärkning obehövlig. Den av UKÄ 1965 tillsatta geoutredningen utförde en översyn av den befintliga geovetenskapliga utbildningen och forskningen. Utredningen ansåg bl. a. att såväl den allmänna som den tillämpade geofysiken borde få en starkare ställning och föreslog att professurer inrättades i tillämpad geofysik och fasta jordens fysik. Enligt utredningens förslag till tidplan för tjänsternas inrättande prioriterades den förstnämnda tjänsten.

Statens geotekniska institut har inte något att erinra mot att professuren inrättas. *Vetenskapsakademien* har anmodat sin nationalkommitté

Bilaga 1

för fysik att inkomma med yttrande i ärendet, vilken tillstyrker motionärernas förslag. *Statens naturvetenskapliga forskningsråd* och *Sveriges Geologiska undersökning* anser båda det angeläget att den föreslagna professuren i fasta jordens fysik inrättas vid universitetet i Uppsala. Forskningsrådet har i sitt yttrande — med vilket geologiska undersökningens är nära överensstämmande — anfört bl. a. följande:

Genom att en professur i tillämpad geofysik inrättas vid högskolan i Luleå kommer en undervisning och forskning i prospekterings teknik av det slag som åsyftas av motionärerna mycket snart till stånd vid Luleå tekniska högskola.

Geofysiska undersökningar är av fundamental betydelse för utforskandet av jordens uppbyggnad och de processer som försiggår i jordens inre. Som aktuella exempel kan nämnas, att de revolutionerande rön, som gjorts under de senaste 15 åren, beträffande kontinenternas rörelser och betingelserna för dessa till stor del bygger på geofysiska insatser.

I det nu pågående internationella geodynamiska projektet, som stöds av rådet med 900 000 kr. under budgetåret 1974/75, ingår omfattande geofysiska forskningsprojekt.

Det bör också nämnas att en av rådets särskilda forskartjänster sedan 1972 avser fasta jordens fysik. Tjänster av denna typ kan dock endast innehas sex i vissa fall sju år.

Geofysiska undersökningar har också fått en allt större aktualitet och användning som hjälpmedel för att lösa mera regionalt begränsade och lokala geologiska problemställningar. Detta gäller i vårt land för forskningen inom såväl berggrunds- och kvartärgeologin som den marina geologin.

Rådet vill med återopande av vad ovan anförts livligt tillstyrka att en professur i den fasta jordens fysik snarast inrättas vid Uppsala universitet.

Sammanställning av remissyttranden över motionen 1974: 1384 om inrättande av en professur i konsumentekonomi

Utskottet har inhämtat yttranden över motionen 1974: 1384 från universitetskanslersämbetet, konsumentombudsmannen, statens pris- och kartellnämnd, konsumentverket och statens råd för samhällsforskning. Till universitetskanslersämbetets remissyttrande är bilagt inhämtade yttranden från rektorsämbetena vid universiteterna i Uppsala, Lund, Göteborg, Stockholm och Umeå. Inom ämbetsverket har fakultetsberedningen för rätts- och samhällsvetenskaperna avgett yttrande.

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) anser att det är angeläget att utbildningen och forskningen inom det konsumentekonomiska området får bättre möjligheter att utvecklas — en uppfattning som UKÄ även gav uttryck åt i yttrande den 5 juni 1972 över motion 1972: 1122 om universitetsutbildning i konsumentekonomi m. m. Det behov av forskning och utbildning inom detta område som föreligger i samhället har inte tillgodosetts i rimlig utsträckning. UKÄ anför vidare:

UKÄ tillsatte 1974-03-04 efter samråd med konsumentverket en arbetsgrupp för översyn av den konsumentekonomiska grundutbildningen vid universiteterna. Arbetet, som skall bedrivas så snabbt som möjligt, omfattar följande huvuduppgifter:

1. Översyn av möjligheterna till ökade konsumentekonomiska inslag inom samtliga allmänt inriktade studieplaner inom ämnesområdena företagsekonomi och nationalekonomi.
2. Kartläggning av behovet av alternativa studieplaner med övervägande konsumentekonomisk inriktning inom berörda ämnesområden.
3. Redovisning av hittillsvarande erfarenheter av den yrkesinriktade studiekursen i marknadsföring med konsumentpolitik.
4. Överväganden om möjligheterna att inrätta tvärvetenskapligt upplagda studiekurser med konsumentekonomisk inriktning och med inslag från olika — bl. a. beteendevetenskapliga — ämnesområden.
5. Kartläggning av läromedelsbehovet inom området.

UKÄ vill betona att ämnet konsumentekonomi inte får ses som ett särskilt ämnesområde vid sidan av t. ex. nationalekonomi och företagsekonomi utan att det i första hand är fråga om en inriktning inom de ekonomiska ämnesområdena. Inrättandet av en professur, avsedd för en ny inriktning inom ett ämnesområde, är givetvis ett väsentligt stöd för forskning kring problem inom nya områden. En förstärkning av forskningsorganisationen måste emellertid i det årliga budgetarbetet vägas mot andra angelägna förstärkningsbehov vid universitet och högskolor. Nya professurer har under senare år endast i begränsad utsträckning inrättats vid samhällsvetenskapliga fakulteter. Senast detta inträffade var den 1 juli 1973, då en professur i företagsekonomi inrättades vid universitetet i Uppsala. Våldokumenterade behov av nya professurer har således inte tillgodosetts av statsmakterna i någon nämnvärd utsträckning. Förslag om inrättande av nya professurer avser i årets petita för

Bilaga 2

samhällsvetenskaplig fakultet i första hand förstärkningar inom det beteendevetenskapliga området.

En förnyelse av forskningsorganisationen i den riktning som motionärerna vill främja kan också ske vid omprövning enligt 69 § universitetsstadgan av ämnesinnehållet i befintliga professorstjänster som blir lediga.

Konsumentfrågorna är väl ägnade för tvärvetenskaplig forskning med deltagande av forskare även från andra ämnesområden än de ekonomiska. Bl. a. kan kulturgeografiska och beteendevetenskapliga aspekter läggas på konsumentfrågorna. UKÄ vill i detta sammanhang erinra om att det vid handelshögskolan i Stockholm finns en professur i ekonomisk psykologi, vars inriktning är av väsentlig betydelse för problemområdet.

Initiering av och stöd till forskningsprojekt med ett tvärvetenskapligt synsätt på konsumentforskningen är enligt UKÄ:s mening det främsta medlet att öka omfattningen av forskningen inom detta område. Detta utesluter inte att en på konsumentfrågor inriktad profilering av fasta forskartjänster inom ämnesområden som nationalekonomi eller företagsökonomi kan vara av betydelse för att främja konsumentinriktad forskning.

Konsumentombudsmannen (KO), som tillstyrker förslaget om en professur i konsumentekonomi, anser sig kunna konstatera att vissa universitet visat ett aktivt intresse när det gäller att söka forskningsprojekt med särskild konsumentinriktning. Detta torde sammanhånga bl. a. med den verksamhet som konsumentverket påbörjat i syfte att stimulera konsumentekonomisk utbildning och forskning inom universiteten. KO finner det vidare väsentligt att den konsumentekonomiska infallsvinkeln i möjligaste mån specificeras och exemplificeras eftersom ämnesområdet är av utpräglat tvärvetenskaplig karaktär, innefattande psykologi, sociologi, ekonomi, juridik, teknik etc. Enligt KO är det angeläget att redan på ett tidigt stadium kunna precisera vilken bakgrund av teoretisk och praktisk erfarenhet samt personlig intresseinriktning som innehavaren av den tänkta professuren bör ha.

Statens pris- och kartellnämnd finner det angeläget att samhällets strävanden att stödja konsumenterna förstärks med kvalificerad forskning och utbildning inom det konsumentekonomiska området. Huruvida denna forskning och utbildning kan ske inom ramen för befintliga ämnesområden undandrar sig nämndens bedömning. Om det visar sig omöjligt att effektivt bedriva en konsumentekonomisk forskning och utbildning inom existerande discipliner är det enligt nämndens mening naturligt att det stora och växande behovet av sådan forskning och utbildning tillgodoses genom en professur i ämnet konsumentekonomi.

Konsumentverket (KOV) finner det angeläget med en ändrad inriktning av utbildning och forskning i de ekonomiska ämnena så att bättre överensstämmelse nås med de förändringar av de konsumentpolitiska insatserna som skett under de senaste åren. Enligt KOV bör ämnesområdet konsumentekonomi innehålla, förutom ekonomiska avsnitt, betydande avsnitt av det som nu ingår i universitetsämnena sociologi, kulturgeografi, rättssociologi och juridik. KOV gör den bedömningen att en professur i konsumentekonomi bör kombineras med inrättande av

ett fristående konsumentekonomiskt ämne vid ett universitet. De alternativa studieplaner och studiekurser som utarbetats av universitetskanslersämbetets arbetsgrupp anses kunna tillämpas vid övriga universitet samtidigt som de utgör ett stöd för utformning av studieplaner och delkurser inom det fristående ämnet konsumentekonomi. KOV har vidare uppfattningen att den konsumentekonomiska utbildningen på sikt bör integreras med den konsumentpolitiska forskningen och ges en från andra institutioner fristående ställning.

Statens råd för samhällsforskning säger sig i olika sammanhang — bl. a. i sina anslagsäskanden — ha framfört önskemål om ökade forskningsinsatser på det konsumentekonomiska området. Rådet tillstyrker därför att det inrättas en professur med forskning och undervisning inom det konsumentekonomiska området som särskild uppgift. Rådet vill emellertid inte förorda, att konsumentekonomi införs som nytt självständigt ämne vid universiteten. Det anses inte rimligt att söka föra över konsumentekonomiska frågor från i första hand de nationalekonomiska och företagsekonomiska områdena och koncentrera analysen av dem inom ramen av ett nytt ämne, "konsumentekonomi". Ämnena nationalekonomi och företagsekonomi sägs inte avlastas nämnvärt genom en sådan åtgärd, eftersom frågor rörande hushållens konsumtion utgör själva kärnan i dessa ämnen. En sådan uppsplittring av ekonomiämnena skulle medföra betydande risker för ökad isolering och ytlighet i forskningen och dubbelläsning i undervisningen. Det bör av innehavaren av den tilltänkta professuren fordras *dels* att han har styrkt sin generella kompetens i endera national- eller företagsekonomi, *dels* att han har bedrivit forskning även inom det konsumentekonomiska området.

Sammanställning av remissyttranden över motionen 1974: 1393 om inrättande av en professur i invärtesmedicinsk allergologi

Utskottet har inhämtat yttranden över motionen 1974: 1393 från socialstyrelsen, universitetskanslersämbetet, arbetarskyddsstyrelsen, statens medicinska forskningsråd, Svenska läkaresällskapet och Riksförbundet mot Allergi.

Inom *universitetskanslersämbetet* (UKÄ) har ärendet beretts i fakultetsberedningen för medicin, odontologi och farmaci. UKÄ ansluter sig till fakultetsberedningens bedömning av motionsyrkandet. Beredningen delar motionärernas uppfattning att de allergiska sjukdomarna utgör ett betydande problem i praktisk sjukvård och att de erbjuder ett viktigt arbetsfält för forskning och utbildning. Beredningen är emellertid tveksam huruvida inrättande av professurer av mera traditionell klinisk natur bäst gagnar utvecklingen inom allergologiens område. Inom immunologisk och farmakologisk samt i viss mån även biokemisk och fysiologisk forskning har under senare år uppnåtts forskningsresultat som helt förändrat synen på de allergologiska sjukdomarna. Resultaten av denna forskning har redan påverkat såväl diagnostik som behandling. Då enligt beredningens uppfattning de största framstegen inom allergologien även i fortsättningen torde vara att förvänta inom den experimentella forskningen, bör i första hand en professur av teoretisk natur komma i fråga. I ett senare skede kan behov av en professur i klinisk allergologi föreligga.

UKÄ har inhämtat yttranden från rektorsämbetena vid universiteten i Uppsala, Lund, Göteborg och Umeå, karolinska institutet samt högskolan i Linköping. Rektorsämbetena hänvisar till yttranden från medicinska fakulteterna.

De *medicinska fakulteterna* är ense om att det är önskvärt med en förstärkning av resurserna för forskning och utbildning inom allergologiens områden. Fakulteterna i *Uppsala* och *Göteborg* uttalar båda att de framfört en rad förslag i sina ordinarie anslagsframställningar som de ger företräde framför de av motionärerna föreslagna professurerna. Fakulteten i *Linköping* tillstyrker visserligen att de två föreslagna professurerna inrättas men anför därtill "emellertid bör önskvärheten av dessa professurer vägas emot behovet av professurer i andra av de medicinska fakulteterna högt prioriterade ämnesområden". Fakulteten i *Umeå* anser att frågan måste utredas före ett ställningstagande. Medicinska fakulteten vid *karolinska institutet* anför att forskningen inom allergologiens områden gjort stora landvinningar under senare år och att det mycket väl kan tänkas att resultaten av dessa forskningar i en relativt nära framtid kommer att fordra en omstrukturering av viss allergologisk sjukvårdsteknik och kanske även influera på organisationen av den sjukvårdande verksamheten. Med hänsyn härtill bör den ena professurens ämnesområde vara i huvudsak av teoretisk natur och den andra förankrad till klinisk verksamhet. Fakulteten tillstyrker att två professurer

inrättas, den ena benämnd professor i experimentell allergologi och den andra professor i klinisk allergologi. Även fakulteten i Lund önskar en professor i klinisk allergologi. I övrigt tillstyrker fakulteten motionsyrkandet i så måtto att den därtill föreslår en professor i klinisk immunologi, speciellt allergologi.

Socialstyrelsen framhåller vikten av att resurserna för forskning om det allergiska reaktionssättet förstärks. Styrelsen anser sig emellertid inte kunna tillstyrka motionsyrkandet:

Invärtesmedicinsk allergologi är ett kvantitativt stort verksamhetsområde. De allergiska sjukdomarna ökar i frekvens och mekanismerna bakom dessa sjukdomar är fortfarande inte klarlagda. Allergiskt reaktionssätt förekommer inom alla åldrar och kan vidare ge sig till känna inom flertalet av medicinens kliniska verksamhetsområden, och därvid bl. a. inom vissa laboratorieverksamheter där patienten tillförs vissa medel i undersökningssyfte. En stor del av allvarligare sjukdomstillstånd som följd av allergiska reaktioner kan hänföras till verksamhetsområdena invärtesmedicin eller lungmedicin. Verksamhetsområdet invärtesmedicinsk allergologi saknar alltså en klar avgränsning mot andra specialiteter.

Forskning inom allergologi är synnerligen angelägen. För studiet av den kliniska effekten krävs klinisk anknytning. En sådan anknytning skulle i princip kunna ske till vilket kliniskt verksamhetsområde som helst, där ett större antal fall av patienter med allergiskt reaktionssätt kan registreras. Enligt socialstyrelsens uppfattning bör forskningen emellertid i första hand avse det allergiska reaktionssättet, dess uppkomst, dess förebyggande m. m. vilket bör ske genom en utveckling av forskningspotentialen inom grundforskningen med speciell inriktning på problemet med det allergiska reaktionssättet. Forskningsresultaten bör sedan föras ut på klinikerna genom för grundforskare och kliniker gemensamma seminarier och konferenser. Vidare bör forskarutbildningen för kliniker kunna förläggas till en enhet för "allergologisk grundforskning".

Socialstyrelsen vill betona angelägenheten av att resurser satsas på forskning och utredningsarbete inom medicinen. Emellertid måste alltid göras en avvägning mellan olika angelägna forskningsområden. Grunden för socialstyrelsens ovannämnda ställningstagande är att de resurser som hittills satsats på grundforskning inom allergologi och immunologi synes ha gett väsentliga resultat även inom det kliniska fältet.

Socialstyrelsen förutsätter att universitetsmyndigheterna även i fortsättningen beaktar forskningsområdet allergologi samt att UKÄ tar upp problemet i sina årliga anslagsäskanden. Socialstyrelsen vill härutöver påpeka att det finns möjlighet att ändra inriktning av den befintliga professuren i klinisk-dermatologisk allergologi vid karolinska institutet i samband med att tjänsten blir ledig, vilket torde inträffa under de närmaste åren. Jämlikt 69 § universitetsstadgan skall nämigen prövas huruvida en ledigbliven tjänst bör 1) återbesättas med oförändrat innehåll, 2) ges ändrat ämnesinnehåll, 3) ersättas med annan lärartjänst eller 4) indragas.

Beträffande den sjukvårdsorganisatoriska aspekten vill socialstyrelsen framhålla att det ankommer på sjukvårdshuvudmännen att inrätta de

kliniker och avdelningar som påkallas av sjukvårdsefterfrågan i området. För mera exklusive områden tillgodoses sjukvårdsefterfrågan vid kliniker/avdelningar på regionsjukhus. För invärtesmedicinsk allergologisk sjukvård finns särskilda sådana kliniker/avdelningar inrättade vid tre regionsjukhus samt en allergologisk avdelning inom annan klinik vid ytterligare ett regionsjukhus.

Efter förslag av nämnden för läkares vidareutbildning (NLV) har socialstyrelsen med stöd av 20 § andra stycket sjukvårdskungörelsen fastställt följande särskilda behörighetsvillkor för vidareutbildad läkare inom verksamhetsområdet invärtesmedicinsk allergologi.

A. Specialistkompetens i allmän internmedicin och 2 års tjänstgöring vid klinik eller avdelning där allergologiska sjukdomar behandlas i betydande omfattning, varav 1 år skall ha fullgjorts vid enhet avsedd för internmedicinsk allergologi.

B. Specialistkompetens i lungsjukdomar och 2 års tjänstgöring vid klinik eller avdelning där allergologiska sjukdomar behandlas i betydande omfattning, varav 1 år skall ha fullgjorts vid enhet avsedd för internmedicinsk allergologi.

Genom fastställandet av dessa behörighetsregler har möjligheterna vidgats för intresserade läkare att på ett strukturerat sätt få erfarenhet av allergiskt reaktionssätt inom klinisk verksamhet. Härigenom har skapats ökade möjligheter på sikt för sjukvårdshuvudmännen att inom respektive sjukvårdsområde anställa läkare med speciell kunskap inom allergologi.

Statens medicinska forskningsråd föreslår att två professurer inrättas, den ena av teoretisk natur och den andra inom ett kliniskt verksamhetsområde. Någon anledning att på förhand ange ett bestämt kliniskt arbetsfält, t. ex. invärtesmedicin, pediatrik och pneumonologi, synes forskningsrådet ej motiverat utan kan lösas på riksplanet vid aktuell tidpunkt. Rådet föreslår följande benämningar på professurerna: 1) professur i teoretisk allergiforskning och 2) professur i klinisk allergologi.

Arbetskyddsstyrelsen, som har begränsat sitt remissyttrande till att avse professuren i invärtesmedicinsk allergologi, anför att det för närvarande väsentligaste för arbetsmedicinens del är en utbyggnad av regionsjukhusens yrkesmedicinska avdelningar. I anslutning därtill bör — med hänsyn till den stora hudsjukdomarna spelar i sammanhanget — en ökad satsning ske på yrkesdermatologi. Därutöver är givetvis tillskapandet av möjligheter för att angripa grundforskningsproblem också av stort värde, framhåller arbetskyddsstyrelsen, som i övrigt anför följande:

Inom yrkesmedicinen har liksom inom invärtesmedicinen i övrigt allergiska problem blivit allt mer uppmärksammade under senare år. Ett stort antal tidigare gåtfulla sjukdomstillstånd har klart visats vara av allergisk natur. Utvecklingen på detta område, framför allt i fråga om basala kunskaper, har gått mycket snabbt och man har i moderna undersökningsmetoder fått helt nya möjligheter att fastlägga den allergiska naturen hos ett sjukdomstillstånd. Dessa möjligheter har också utnyttjats inom det yrkesmedicinska arbetsområdet och många tidigare svårbedömda sjukdomar, t. ex. tröskdammlungan, boktryckarfrossa, allergisk bronkiolit, har härigenom kunnat identifieras och bli föremål för en

korrekt behandling. Genom att man fått möjlighet att klart visa den allergiska naturen hos dessa sjukdomstillstånd har man också kunnat vidta adekvata förebyggande åtgärder.

På lång sikt kan nya grundforskningserfarenheter leda till praktiskt användbara undersöknings- och behandlingsmöjligheter som kan appliceras också i arbetsmedicinen. På mera kort sikt torde man dock vinna mera av praktiska resultat genom att utveckla de yrkesmedicinska avdelningarna vid varje regionsjukhus och ge dem möjligheter att i samband med olika specialavdelningar på sjukhuset verkligen angripa de inom regionen aktuella problemen. Denna praktiska del av verksamheten kommer inte att påverkas av inrättandet av professurer i klinisk allergologi.

Svenska läkaresällskapet hyser den uppfattningen att allergiska sjukdomsyttringar jämväl i framtiden kräver skärpt uppmärksamhet inom flera medicinska verksamhetsområden och att det därför är angeläget att under olika skeden under läkarutbildningen ägna tid åt allergologisk diagnostik och terapi. Detta ställer krav på tid i utbildningsprogrammen och tillgång till kompetenta läkare. Sällskapet anser det också värdefullt med särskilda behörighetsregler för sådana läkare som i första hand vill ägna sig åt de allergiska sjukdomarna. Även om sällskapet alltså delar motionens grundinställning finner sällskapet det angeläget att i första hand resurser skapas för en forskningsprofessur i klinisk immunologi med särskild inriktning på de allergiska sjukdomstillstånden.

De allergisjukas situation inom hälso- och sjukvården måste snarast förbättras, framhåller *Riksförbundet mot Allergi*. Förbundet tillstyrker motionsyrkandet. De föreslagna professurerna skulle enligt förbundets mening verksamt bidra till bättre och utvidgad undervisning och forskning inom allergologi och därmed förbättrad vård.

I propositionen 1975:1 bilaga 10 redovisade ärenden om ändring av benämning och/eller inriktning av professorer

Nuvarande benämning	Läroanstalt ¹	Anmäld (A) eller föreslagen ny benämning
<i>Humanistisk fakultet</i>		
Wilhelm och Lenna Ericssons professur i latinska språket och litteraturen	S	Latin, särskilt efterantikt latin
<i>Teologisk fakultet</i>		
Exegetisk teologi (med undervisnings- och examinations-skyldighet i Gamla testamentets exegetik)	L	Gamla testamentets exegetik
<i>Juridisk fakultet</i>		
Finansrätt med finansvetenskap	U	Finansrätt (A)
<i>Medicinsk fakultet</i>		
Klinisk bakteriologi	KI	Klinisk immunologi
Medicinsk kemi	G	Medicinsk och fysiologisk kemi (A)
Medicin, särskilt njursjukdomar	L	Medicinska njursjukdomar (A)
Radioterapi	U	Onkologi
Histologi	U	Anatomi
<i>Odontologisk fakultet</i>		
Oral histopatologi	KI	Oral patologi

Benämning	Läroanstalt	Föreslagen ändrad inriktning
<i>Medicinsk fakultet</i>		
Anatomi	KI	Anatomi-histologi (med undervisnings- och examinationsskyldighet i examensämnet anatomi i med. kand.-examen)
Anatomi	G	Anatomi-histologi (med undervisnings- och examinationsskyldighet i examensämnet anatomi i med. kand.-examen) (forts.)

¹ U = universitetet i Uppsala, L = universitetet i Lund, G = universitetet i Göteborg, S = universitetet i Stockholm, KI = karolinska institutet, KTH = Tekniska högskolan i Stockholm, CTH = Chalmers tekniska högskola.

Benämning	Läroanstalt	Föreslagen ändrad inriktning
Anatomi (ny benämning)	U	Anatomi-histologi (med undervisnings- och examinationsskyldighet i examensämnet histologi i med. kand.-examen)
<i>Matematisk-naturvetenskaplig fakultet</i>		
Zoologi	S	Strukturzoologi, zoekologi och etologi
Fysik	U	Gränsområdet mellan kärnfysik och det fasta tillståndets fysik
<i>Teknisk fakultet</i>		
Vägbyggnad	KTH	Väg- och trafikledsanläggning
Industriell organisation	L	Integrerad företagsstyrning från tekniska tillämpat matematiska, ekonomiska och arbetsvetenskapliga utgångspunkter
Byggnadsekonomi	KTH	Förvaltning, byggnadens och bebyggelsens ekonomi
Byggnadsekonomi och byggnadsorganisation	CTH	Byggandets ekonomi och organisation